

KRESBA
V UMĚNÍ

Zuzana
Pechová

Lánovka

KRESBA V UMĚNÍ

ZUZANA PECHOVÁ

Vydáno v edici LANOVKA

Učební texty pro preprimární a primární vzdělávání

Redakční rada: doc., RNDr. Petr Anděl, CSc.; Ph.Dr. Jana Johnová, Ph.D.; Ph.Dr.

Věra Vykoukalová, Ph.D.; Mgr. A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová, Ph.D.

Grafická úprava: Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

TUL 2023

© Zuzana Pechová Ph.D., KPV FP TUL

Konzultant: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová, Ph.D.

Recenzenti: doc. Vladmír Šavel, PhDr. Radka Růžičková, Ph.D.

Vydala Technická univerzita v Liberci v roce 2023

ISBN 978-80-7494-655-4

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 ZÁKLADNÍ DRUHY KRESBY VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ.....	6
1.1 ČMÁRANICE.....	6
1.2 GRIFONÁŽ.....	7
1.3 NÁČRT.....	8
1.4 SKICA.....	9
1.5 STUDIE.....	11
1.6 PŘÍPRAVNÁ KRESBA.....	12
1.7 KARTON.....	13
1.8 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	14
2 PERSPEKTIVA V KRESEBNÝCH DÍLECH VÝTVARNÉHO UMĚNÍ.....	17
2.1 VÝVOJ PERSPEKTIVY V UMĚNÍ.....	17
2.2 JEDNOÚBĚŽNÍKOVÁ PERSPEKTIVA.....	24
2.3 DVOJÚBĚŽNÍKOVÁ A TROJÚBĚŽNÍKOVÁ PERSPEKTIVA.....	25
2.4 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	26
3 DRUHY KOMPOZICE V KRESEBNÝCH DÍLECH.....	28
VÝTVARNÉHO UMĚNÍ.....	28
3.1 LINEÁRNÍ KOMPOZICE.....	29
3.2 SVĚTELNÁ KOMPOZICE.....	29
3.3 BAREVNÁ KOMPOZICE.....	30
3.4 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	30
4 MODELACE V KRESEBNÉM UMĚNÍ.....	33
4.1 ŠRAFOVÁNÍ.....	33
4.2 TÓNOVÁNÍ.....	33
4.3 LAVÍROVÁNÍ.....	34
4.4 KOLOROVÁNÍ.....	34
4.5. APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	35
5 KRESEBNÉ TECHNIKY V UMĚNÍ.....	37
5.1 TECHNIKY KRESBY SUCHOU STOPOU.....	37
5.1.1 Lineární kresba tužkou.....	37
5.1.2 Stínovaná kresba tužkou.....	38
5.1.3 Kresba uhlem.....	38
5.1.4 Kresba rudkou.....	39
5.1.5 Kresba pastelem.....	39

5.2	TECHNIKY KRESBY MOKROU STOPOU	40
5.2.1	Perokresba	40
5.2.2	Kresba sépií	40
5.2.3	Kresba dřívkem	41
5.2.4	Kresba štětcem	42
5.2.5	Kresba do mokrého podkladu	42
5.2.6	Kresba fixem	42
5.3	MÉNĚ OBVYKLÉ KRESEBNÉ TECHNIKY	43
5.3.1	Rozfoukávání tuše	43
5.3.2	Kresba do písku	43
5.3.3	Litá kresba	44
5.3.4	Kresba injekční stříkačkou	45
5.3.5	Škrábaná kresba	46
5.3.6	Stříkaná kresba	46
5.4.	APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	47
6	NÁMĚTY V KRESEBNÉM UMĚNÍ.....	50
6.1	ZÁTIŠÍ	50
6.2	DRAPERIE	51
6.3	KRAJINA.....	52
6.4	PORTRÉT	53
6.5	FIGURA.....	56
6.7.	APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ.....	58
7	KRESBA A JEJÍ VÝVOJ.....	60
7.1	ČESKÁ KRESEBNÁ SCÉNA	75
8	SLOVNÍK VYBRANÝCH POUŽITÝCH POJMŮ.....	76
	LITERATURA	78
	Použité obrázky	81
	ZDROJE POUŽITÝCH CITACÍ	90

ÚVOD

Od dob antiky je kresba vnímána jako studijní nástroj, základní kámen výtvarného vzdělání, který sloužil i jako hodnotící kritérium kvality. Kresba byla nositelem komparativního materiálu, na jehož základě bylo možné porovnávat a hodnotit schopnosti tvůrců, vypořádat se s akademickými formami, kánonem zobrazení. Zároveň v protikladu k tomu kresba vždy sloužila také jako nástroj intimního, osobního uměleckého gesta. Až v druhé polovině dvacátého století získává pozici individuálního výrazového prostředku jako plné, definitivní umělecké formy.

Tento text a především jeho obrazová část jsou **důležitým doplňkem studijního textu Kresba v teorii a praxi**. Pro snadnou orientaci zůstalo zachované stejné uspořádání kapitol. V textu najdete **odkazy** na konkrétní strany v tomto materiálu. Tato návaznost se stala prioritou pro koncipování kapitol, a proto se ucelený vývoj kresby dostává až na závěr jako kapitola sedmá.

Text neduplikuje základní informace, ale poskytuje možnost nahlédnout hlouběji do světa kresebného umění a ponořit se do fascinujícího množství vizuálních děl ukazujících na bohatství klasického i moderního výtvarného umění. Textové části jsou doprovodným materiálem, textovou rešerší, kompilací původních a autorských textů.

Součástí textu jsou také úkoly pro čtenáře, které vyzývají k zamyšlení či práci s dalšími zdroji. Tam, kde řešení nemusí být jednoznačné, nabízíme i správnou odpověď.

Výběr obrázků respektuje autorský zákon, proto u některých především současných autorů je vyhledání obrázků na vás.

Vážení studenti, s orientací v textu vám pomohou následující ikony:

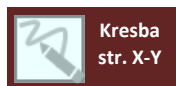
Definice

Otázky

Sít, mezipředmětové vazby

Provázání s publikací Kresba v teorii a praxi, strana X-Y

1 ZÁKLADNÍ DRUHY KRESBY VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

1.1 ČMÁRANICE

Kresba
str. 6-7

Obrázek 1: Mire G 42, Jean Dubuffet

Čmáranice si často spojujeme s dětským výtvarným projevem. V dějinách umění 20. století nacházíme příklady inspirace dětskou tvorbou proklamované celými uměleckými skupinami nebo hnutími. Byli to například členové skupiny Der Blaue Reiter (Modrý jezdec) nebo umělci hlásící se ke skupině CoBrA, v jejichž dílech jsou patrné stopy obdivu k prapočátkům ontogeneze i fylogeneze umění.

Známý jsou paralely mezi dětským výtvarným projevem a uměleckými směry, jako byly expresionismus, surrealismus, abstrakce nebo fauvismus. Tvorbě dětí byly blízké zejména ty projevy, které souvisely s bezprostředností vyjádření, citovou angažovaností, intuicí, ideoplastickým myšlením, expresivitou a psychologickým automatismem.¹

Řečové a grafické znaky, kterými dítě symbolizuje svoji zkušenost se světem, se vyvíjejí paralelně.

Umělci spříznění s antropologickými kořeny dětské výtvarné tvorby

Vasily Kandinsky
Paul Klee
František Kupka
Jean Dubuffet
Joan Miró
Pablo Picasso

Josef Čapek
Václav Špála

Jaké stádium dětského výtvarného projevu vám připomíná tento obraz Joana Miróa?

Obrázek 2: Autoportrét, Joan Miró, 1936

Jean Dubuffet

(1901-1985)

Francouzský malíř, sochař

Byl skeptický k intelektuálnímu výkladu umění a odmítal zařazování malířů do stylových škatulek. Uměleckou pravdu hledal ve spontánní tvorbě nezkažené profesionálním školením či diktátem galerií a kurátorů.

Inspirovaly ho čmáranice na zdech, malůvky na dveřích pařížských pisoárů, naivní dětské kresby, autentická lidová kultura. Velkou pozornost věnoval karikatuře, umění na pomezí mezi realitou a groteskností. Objevoval krásu primitivního umění obyvatel Sahary a byl oslněn pravěkými kresbami z francouzských jeskyní.

Stal se také největším propagátorem umění šílenců, bláznů, podivínů.

Právě Dubuffet vymyslel pro tuto tvorbu termín „art brut“, což znamenalo „umění v surovém stavu“, tedy nezátížené profesionalitou.ⁱⁱ

1.2 GRIFONÁŽ

Grifonážⁱⁱⁱ se do výtvarného umění a tvorby promítá např. ve formě tzv. doodlingu, tedy bezděčným kreslením lidí při nějaké další činnosti (typicky například při telefonování).

Obrázek 3: Sam Cox

Grifonáž je výtvarném umění spojena s termíny:

Zentangle

Registrovaná ochranná značka z USA pro metodu kreslení, díky níž se každý snadně naučí kreslit poutavé a zajímavé obrázky se strukturovanými vzory. Jedná se o nové výtvarné umění rafinovaně spojující kresbu s relaxací.

Doodle

Při čmáraní („doodlování“) vzniká kresba poněkud nedbale, jako rozptýlení z nudy. Může se ale i jednat o vědomou činnost s koncentrací na tvorbu, kdy mysl je plně zaměřena na tuto jednu činnost, s cílem udělat něco dobrého pro sebe. Čmáraní nemá obvykle ani cíl,

1.3 NÁČRT

Obrázek 4: Náčrt titulní stránky ilegálního časopisu „V boj“, Vojtěch Preissig, 1940

Přestože teorie výtvarné výchovy rozeznává náčrt a skicu, v obecném smyslu jde o synonymické výrazy.

Termín náčrt používají i jiné obory, např. měřický náčrt, náčrt technického výkresu, náčrt pochodové osy.

I z kresebného pohledu lze druhy náčrtů rozlišovat, např. panoramatický náčrt.

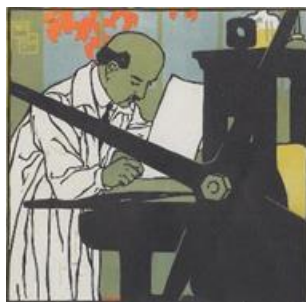
Vojtěch Preissig

1873-1944

Český grafik, typograf, malíř, ilustrátor

Patří do okruhu nejvýraznějších českých umělců první poloviny 20. století, mezi něž se zapsal jak svou uměleckou invencí a výjimečnými řemeslnými schopnostmi, tak i osobnostními kvalitami, projevujícími se nevšední občanskou odpovědností. Třebaže byl Preissigův význam doceněn také v zahraničí, patří k těm, jejichž dílo, i přes nesporný umělecký přínos a oblibu širokého publika, je známé pouze zlomkovitě a zatím čeká na komplexní zhodnocení.

Preissigova tvorba zahrnuje celé spektrum aktivit na poli grafického designu - od akcidenční grafiky přes knižní a časopiseckou tvorbu, ornamentální předlohy a vzory až po typografii.^{iv}

1.4 SKICA

Pomocí skic si umělec zaznamenává a vytváří předběžnou kresbu, svůj nápad, nejen pro malbu, ale také architekturu, design, užitou grafiku. Dnes jsou dochované skici umělců důležitým dokladem autorova myšlenkového a tvůrčího postupu.

Obrázek 5: Skica pro plakát, Alfons Mucha, 1897

Alfons Mucha

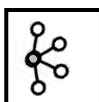
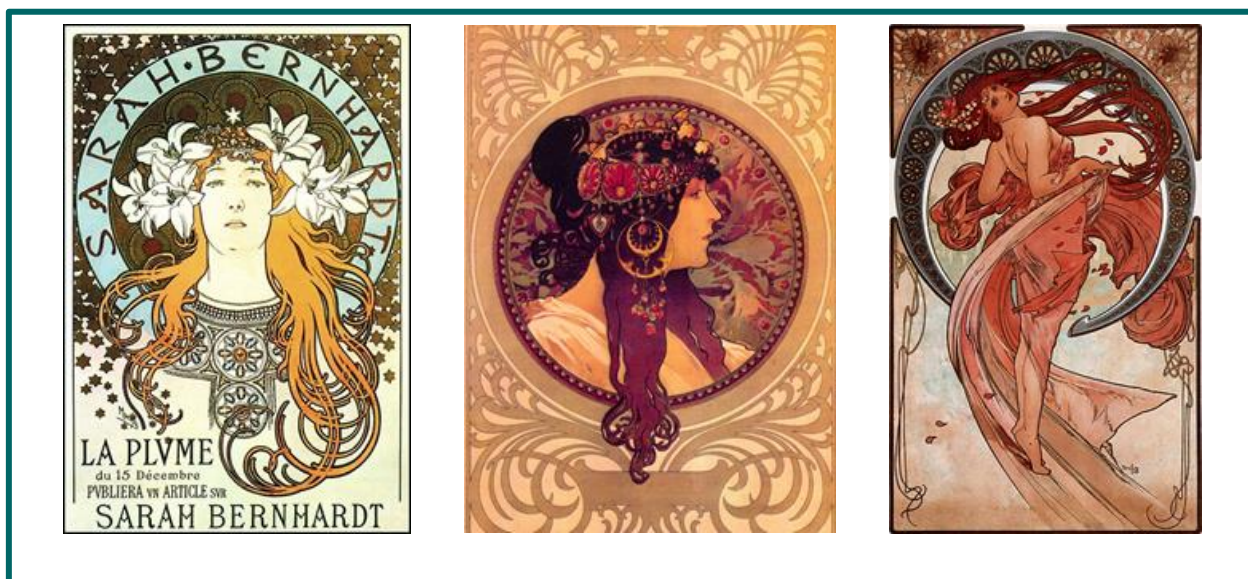
1860-1939

Český malíř, grafik a designér

Rodák z Ivančic na Moravě je znám jako nejvýznamnější osobnost evropské secese. Jeho osobitý styl si lidé po celém světě zamilovali. Zdobil jím nejen obrazy a plakáty, ale též poštovní známky, bankovky, obaly od cigaret, kalendáře nebo jídelní menu.

Proslavil se zejména kresbou divadelního plakátu k francouzské opeře Gismonda, který si u něj objednala slavná herečka Sára Bernhardtová. Pro divadlo S. Bernhardtové vytvořil v dalších letech ještě mnoho úspěšných plakátů.

Jeho nejznámějším dílem je cyklus Slovanští eposy, jež se skládá z dvaceti obřích pláten, zachycuje historii Slovanstva a symbolizuje jeho cestu dějinami. Mucha do obrazů často vnáší vnitřní symboliku a také postavy v nich zastupují určité vlastnosti. Postavy zakresluje do obrazů různými barvami, které pak mají symbolizovat morální vlastnosti postav. Například žlutá barva má znázorňovat vznešenou svobodu, mír a sjednocení mezi národy.^v

Muchova Slovanská epopej je souborem obrazů znázorňující vybrané historické momenty Slovanstva, mnoho z nich se dotýká českých dějin. Například:

Obraz Zavedení slovanské liturgie na Velké Moravě (1912): V devátém století moravský kníže Rostislav požádal byzantské mnichy Cyrila a Metoděje, aby přeložili části Bible a ostatní liturgie. Tento krok pobouřil německé biskupy a Řím. Cyril a Metoděj jsou vážení moravští svatí.

Obraz Přemysl Otakar II., král železný a zlatý (1924): Přemysl Otakar II., který vládl mezi lety 1253 až 1278, je jedním z největších panovníků české historie. Je obdivován, jak pro své vojenské úspěchy, tak pro prozíravou štědrost a politické nadání.

Obraz Jan Milíč z Kroměříže (1916): Jan Milíč z Kroměříže byl významnou osobou 14. století. Pocházel z Moravy, věhlas si však vydobyl v Praze, kde kritizoval excesy tehdejší církve a sloužil chudým. Díky svým skutkům získal spoustu příznivců a následovníků.

Obraz Kázání Mistra Jana Husa v kapli Betlémské (1916): Mistr Jan Hus je nejznámější postavou reformistického hnutí, které se na území tehdejších Čech a Moravy utvářelo v 15. století. Jeho myšlenky, za něž byl roku 1415 v Kostnici upálen, přejali jeho následovníci a na jeho počest se celé hnutí jmenuje husitství. Jeho smrt vedla k rozpoutání husitských válek.

Obraz Jan Ámos Komenský, učitel národů (1918): Po porážce českých stavů na Bílé hoře je české obyvatelstvo nuceno přecházet zpět ke katolictví. Ti, kteří vzdorují, odcházejí do zahraničí. Mezi nejznámější uprchlíky patří Jan Amos Komenský, náboženský vůdce církve bratrské a vášnivý zastánce vzdělání a výuky. Náboženský obsah jeho děl inspiroval mnoho jeho spřízněných vyhnanců o návratu ke svobodě.

(Přispěvatelé Wikipedie, Slovanská epopej, Wikipedie: Otevřená encyklopedie.)

1.5 STUDIE

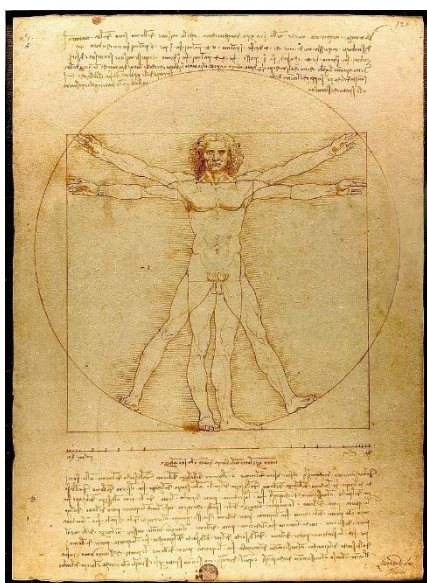
Obrázek 6: Studie rukou, Leonardo da Vinci, tužka, ruční papír, kolem 1474

Anatomické studie Leonarda da Vinci

Značnou část svého života věnoval Leonardo studiu anatomie. Anatomickým studiím se začal Leonardo věnovat za účelem zdokonalení svých malířských prací. Chtěl správně pochopit, jak fungují lidské svaly. To ho ale přivedlo k zájmu o anatomii jako takovou a ve svých denících se tak začal zabývat například detailními studiemi lidské lebky.

Nezůstalo jen u lidské anatomie, v jeho náčrtcích můžeme nalézt i koně a jiná zvířata. Plánoval ostatně jako u většiny svých poznámek vydání souborného spisu. Leonardo získával vědomosti o stavbě lidského těla z četných pitev, které prováděl. Byl ovšem udán svými odpůrci, a tak byl jeho výzkum zakázán papežem Lvem X. Přesto svým studiem výrazně ovlivnil tehdejší anatomické a fyziologické názory.

(Přispěvatelé Wikipedie, Leonardo da Vinci Wikipedie: Otevřená encyklopedie.)

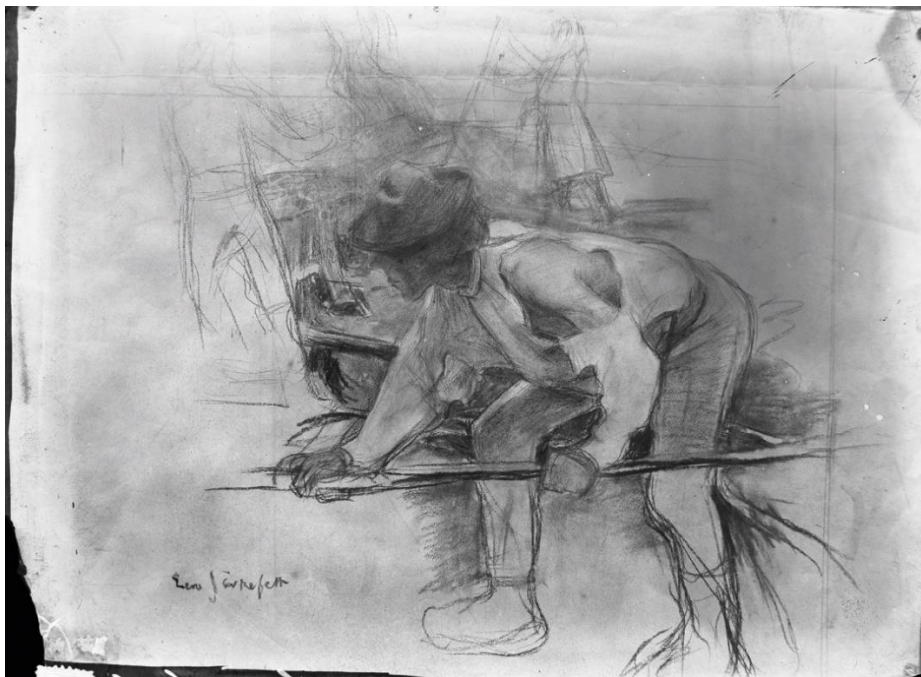

Vitruviánský muž (kolem 1490), kresba Leonarda da Vinci

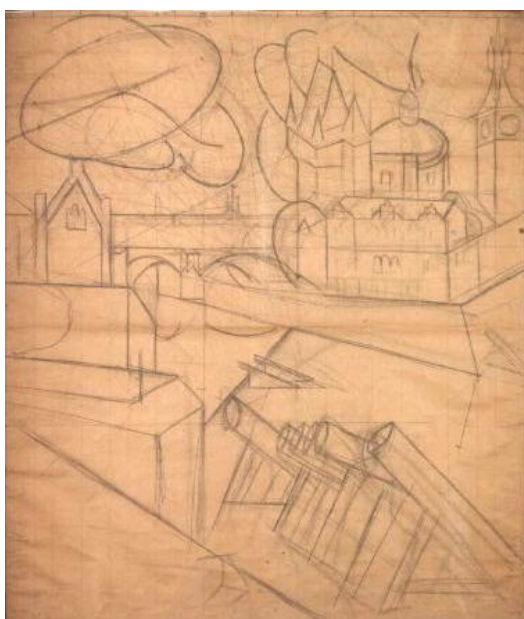

Člověk, který má čtyři ruce a čtyři nohy, stojí současně v kruhu a ve čtverci. Co čtyři ruce a nohy naznačují? Podle Leonarda odpovídá rozpětí paží přibližně výšce těla. Podívejte se na obrázek - co je středem těla? Ověřte si pomocí krejčovského metru, zda je tvrzení pravdivé.

1.6 PŘÍPRAVNÁ KRESBA

Obrázek 7: Přípravná kresba dělníka, Eero Järnefelt, 1911

Obrázek 9: Přípravná kresba Staropražský motiv. Bohumil Kubišta, 1911

Přípravné kresby využívají umělci pro celou řadu technik následných realizací. Kromě tradiční malby, fresky, apod. jsou přípravné kresby důležité třeba jako návrhy pro animované filmy.

Obrázek 8: The Art of Ratatouille

Ve středověkých malířských dílnách byla práce na uměleckém díle dělena mezi více pracovníků. Je pravděpodobné, že specializovaný umělec prováděl právě přípravné kresby a přitom nemusel být autorem následného díla. Taková dílna měla na starosti také výzdoby kape sv. Kříže. Jak se jmenuje umělec, který byl jejím vůdcem?

Bohumil Kubišta

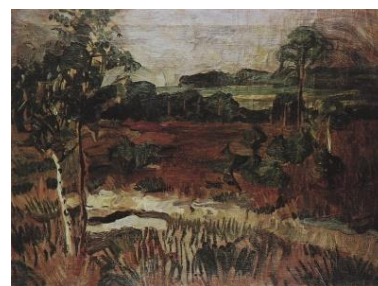
Český malíř

1884 - 1918

Za svůj krátký život prošel tento rodák z Vlčkovice u Hradce Králové od expresionismu až ke zvláštní modifikaci kubismu nazývané kuboexpresionismus. Umělecké vzdělání získal soukromým studiem a nejvíce podnětů si přivezl ze svých studijních cest do Florencie a Paříže.

Spolu s Emilem Fillou, Otakarem Kubínem a dalšími byl členem skupiny Osma, která se hlásila hlavně k expresionismu a fauvismu.

Kubišta, který byl též grafikem a výtvarným kritikem, zemřel krátce po skončení první světové války, jíž se aktivně zúčastnil jako dělostřelec. Osudnou se mu stala epidemie španělské chřipky.^{vi}

1.7 KARTON

Fotografie na novoročence z roku 1983 ukazuje monumentálnost kartonu v životní velikosti vzhledem k postavě samotného autora Miroslava Houry.

Obrázek 10: Karton k mozaice, M. Houra, 1983

Stále největší keramickou mozaikou v Evropě 450 m² můžete vidět v Ústí nad Labem na Mírovém náměstí na budově magistrátu. Jejím autorem je ústecký výtvarník Miroslav Houra. Mozaika začíná u památné hory Říp, pokračuje Přemyslem Oráčem přes husitskou revoluci a boje o sociální jistoty až k průmyslovému rozkvětu severních a severozápadních Čech. A neopomíná ani druhou světovou válku či osvobození. Na

Obrázek 11: Realizovaná mozaika podle kartonu Miroslava Houry, 1985

samém vrcholu mozaikového sloupu se vznášejí postavy kosmonautů a mírové holubice.

(<https://regiony.rozhlas.cz/nejvetsi-mozaiku-v-evrope-muzete-videt-v-usti-nad-labem-zdobi-budovu-magistratu-7429928>)

1.8 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

Kresba je pro děti velmi přirozená činnost, pomocí které objevují pohyb, stopu, gesto. Od čárání, vedeného zaujetím pohybem po tvoření a hromadění stop se postupně dostávají k objevu nápodoby vnějšího světa pomocí vědomé kresby. Časem se dětský kreslířský projev vyvíjí a je také na odborném vedení, jakým směrem se bude ubírat. Kresba může zachycovat vnitřní světy či komunikovat abstraktní pojmy, pocity, vjemy třeba pomocí grifonáže, nebo se na druhém konci spektra snažit o co nejvěrnější zachycení reálného světa a jeho hmatatelné či viditelné podoby formou studijní kresby.

Ve výtvarných činnostech se mohou objevovat všechny zde představené druhy kresby. Inspiraci pro kresebné práce s dětmi můžeme hledat v současném výtvarném umění. Současnost je pro děti důležitý koncept, v jehož rámci vnímají svět. Současné umění reflektuje aktuální dobu, její témata a způsob myšlení a je proto oblastí, která je pro vzdělávání velmi důležitá.

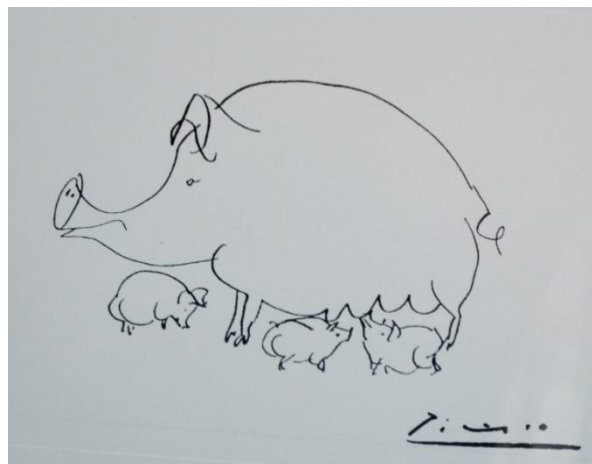

Obrázek 12: Nechte kreslit pohyb – záznam cesty autem, Barbora Poláková, studentka Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Spontánní čárání je vhodnou součástí výtvarných her a etud. Kresebný záznam pohybu sledujeme v díle americké umělkyně **Heather Hansen**.

Také **Morgan O'Hara** fascinovaně pozoruje každý pohyb a zaznamenává jej. Sleduje všechno možné okolo sebe let ptáka, ruce instalatéra, padající listí či krávy obtěžované hmyzem.

Kresbu jedním tahem používá **Katie Acheson Wolford**, americká umělkyně, která kreslí všechno možné, aniž by zvedla tužku z podkladu. Má pro vás malou radu: "Musíte najít tu správnou rychlost mezi příliš rychlým a příliš pomalým. Protože pokud kreslíte příliš pomalu, začnete přemýšlet a pokud kreslíte příliš rychle, můžete přehlédnout opravdu důležitou linii." Samozřejmě není zdaleka jediná, takové kresby dělal třeba i **Pablo Picasso**.

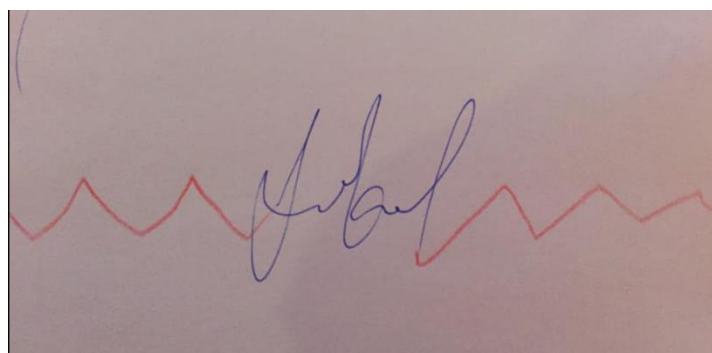
Obrázek 13: Pablo Picasso,
<https://www.flickr.com/photos/mag3737/14937596695>

Náhodné kresbě a jejímu dotváření se věnuje **Rafael Dunkenny**, brazilský ilustrátor a grafik,

který založil výzvu CollabArte, vyzývající všechny k hledání zobrazení v náhodných čárách. Podobný princip ve své tvorbě využívá i německý umělec a copywriter **Stefan Kuhnigk** u svých „coffeemonsters“, čímž povýšil kávovou skvrnu na ilustraci příšerek a monster. Pro své skvrny používá tu nejkvalitnější kávu. Jeho "kávovníci" vyjadřují autorovu lásku ke komiksu, kávě a náhodnosti.

Obrázek 14: Autoportrét jedním tahem, student sekundy

Obrázek 15: Srdeční arytmie, dokresba podpisu
Vladimír Stuchlý, student Pedagogiky volného času

Obrázek 16: Z kávové skvrny, Kristýna Harisová,
studentka Učitelství pro 1. stupeň

Dokresbou náhodných tvarů se zabývá australská umělkyně **Kelsey Reynolds**. Ilustruje, animuje a zkoumá tvary. Na nich totiž zjišťuje, co všechno tvar dokáže v kombinaci s barvou či linií. Inspiruje ji **Luigi Lucarelli** a jeho "Shape challenges".

Skicování a náčrt ve výtvarných činnostech může sloužit jako přípravný úkol k další práci, či být základem pro zvolený úkol.

Rychlá skica v sobě skrývá potenciál pomoci dětem získat důvěru ve vlastní schopnosti, zároveň její povaha neumožňuje stoprocentní výsledek na poli preciznosti, propracovanosti, detailnosti a osvobozuje tak svého tvůrce od tlaku na výsledek s těmito kvalitami. Dětem můžeme v takovémto úkolu pomoci například výrazným časovým omezením (třeba 59 vteřin) pro realizaci úkolu.

Obrázek 17: Z obdélníku, Monika Lopraisová, studentka Učitelství pro 1. stupeň

Obrázek 18: Přípravná skica k papírové koláži, Matyáš Klepl, student sekundy

Inspirovat se můžete třeba v práci **Zarahy Abraham** či **Damiana Michaelse**.

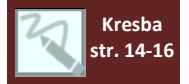
Studijní kresbou se zabývají radši děti staršího školního věku. Láká je možnost věrného zobrazení vnějšího světa a již mají větší zkušenosti s realistickou kresbou. Zajímavým úkolem je pro všechny bez rozdílu věku studijní kresba různých detailů jednoho předmětu. Inspirovat se můžeme třeba v dílech současných hyperrealistů, jako je **Cath Riley** či **Jonny Shaw**.

Obrázek 18: Detail plodu, Valerie Fantová, studentka Učitelství pro 1. stupeň

2 PERSPEKTIVA V KRESEBNÝCH DÍLECH VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

2.1 VÝVOJ PERSPEKTIVY V UMĚNÍ

V počátcích 15. století vidíme uvědomělé hledání zákonitostí zobrazování vztahů mezi objekty a prostorem. Ale i dříve je tento problém samozřejmě umělci řešen. Dokonce mnohem dříve. Např. kresby v jeskyních Lascaux, Rouffignac, Niaux, Altamira znázorňují lovce zvířat z profilu, rohy či parohy bývají uspořádány čelně.

Obrázek 19: Zobrazení zvířat, Lascaux, mezi roky 15 000 až 13 000 př. n. l.

Podobně postavy zachycovalo egyptské umění: hlava, ruce, nohy z profilu, pánev z $\frac{3}{4}$ profilu a oko a ramena zepředu. Hloubku prostoru vyjadřovala různá velikost postav, která ale nevyjadřovala vzdálenost od diváka, ale společenské postavení. Pro Egypt je typická hieratická perspektiva, kdy se velikost zobrazovaných postav řídila dle společenského postavení.

Obrázek 21: Hráči na flétnu, freska, 1350 př.n.l. Hrobka Nebamuna

Obrázek 20: Nebamun loví ptáky v bažinách pomocí koček, Hrobka Nebamuna, 1350 př.n.l.

Náznaky perspektivy lze vidět také na pompejských freskách, nebo freskách starého Říma. Podíváme-li se na obraz Aldobrandinská svatba, nelze přímo říci, že jde o malbu vzniklou na základě znalosti perspektivy. Rovnoběžky jednoho ostění se sice sbíhají v jednom bodě,

ale rovnoběžky druhého ostění mají za bod sbíhání jakýsi úběžník zcela jinde - pod horizontem oka. První zmínku o perspektivě najdeme později u římského architekta a stavitele Vitruvia Pollia (odborný spis Deset knih o architektuře).

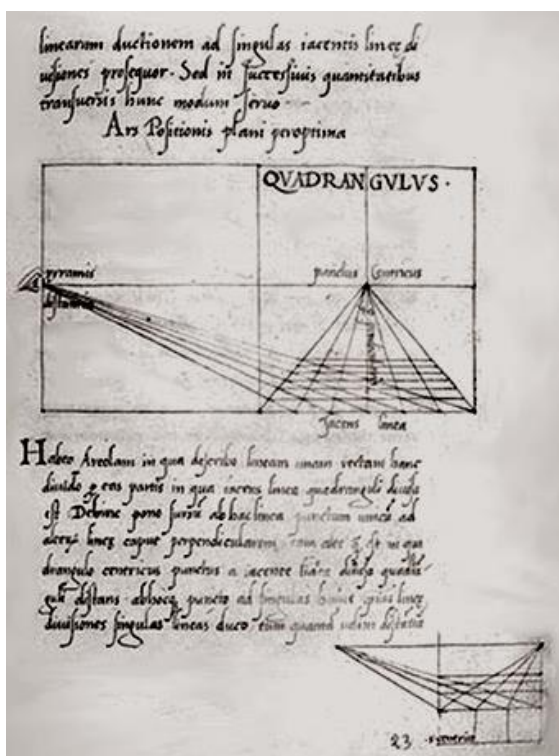

Obrázek 22: Aldobrandinská svatba. Nástěnná malba, na niž jsou znázorněny přípravy k svatebnímu obřadu. Postranní figury byly domalovány zřejmě v pozdější, eklektické augustiniánské době, centrální výjev s oblékáním nevěsty se odvolává na dílo řeckého malíře Aetiona z roku 353 př. n. l.

Ke konci doby gotické začíná snaha o hledání zákonů perspektivy. Zprvu díky intuici a pozorování např. Giotto (1266-1337).

Objevení zákonitostí lineární perspektivy založené na geometrii je připisováno umělcům z Florencie Fillipu Brunelleschimu (1377-1446) a Leonu Battistovi Albertimu (1404-1474).

Zákonitosti perspektivy dále rozpracoval Uccello (1379-1475).

Obrázek 24: Albertiho spis O malířství, 1435-6.

Obrázek 23: Freska Legenda o Sv. Františku v Assisi, pravděpodobně Giotto

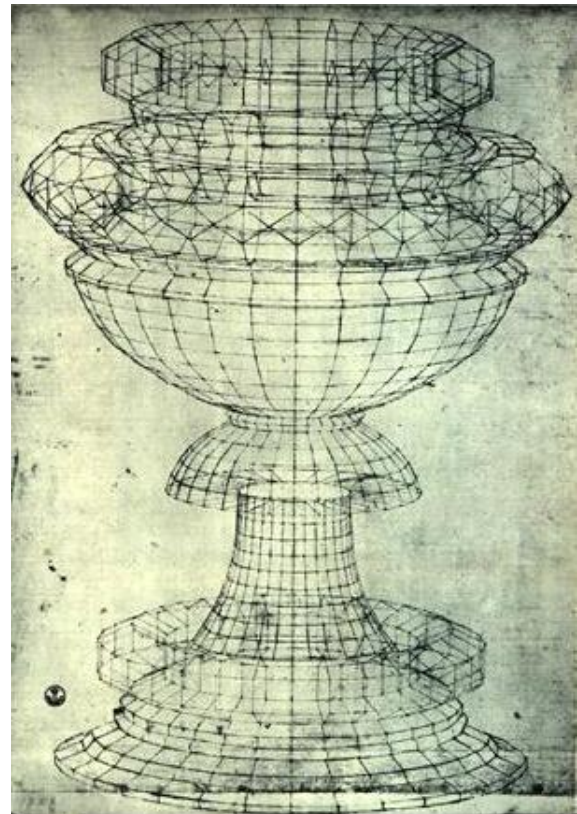
Perspektivou nadšení renesanční umělci pak vytvářeli mnoho přesně konstruovaných děl, např. Zvěstování se sv. Emidiem od Carla Crivelliho.

Velká nástěnná malba renesančního malíře, která je k vidění v italském kostele, se stala předmětem zájmu konspiračních teoretiků, kteří si všimli neobvyklého detailu. Obraz ukazuje

Obrázek 26: Zvěstování sv. Emidia, Carlo Crivelli, olej na dřevě přenesený na plátno, 1486

zářícího zlatého světla vycházejícího z nebes, který se dotýká hlavy Marie. Paprsek měl Marii ohlásit blížící se příchod Ježíše na svět. Světelný paprsek má reálně představovat

Obrázek 25: Studie perspektivy kalichu, Paolo Uccello, 15. století

Pannu Marii, na kterou dopadá paprsek, který vychází z podivně osvětleného předmětu na obloze.

Dílo vyobrazuje klečící Pannu Marii uvnitř pokoje v italském městě Ascoli Piceno. Celý obraz protíná velmi tenký paprsek

Obrázek 27: Dokonalá ukázka perspektivy v malbě, Francesco di Giorgio, 1495

neposkrvněné početí a objekt, ze kterého paprsky vycházejí, představuje nebeskou svatozář. Crivelliho dílo je skvělým příkladem renesanční lineární konstrukce prostoru. Tento obraz ale proslavili právě také konspirátoři a ufologové, kteří v paprsku vidí jiné interpretace.^{vii}

Leonardo da Vinci (1452-1519) definoval tzv. atmosférickou perspektivu, kdy se předměty v dáli zdají nezřetelné obrysy i barvou.

Postupem času (např. v manýrismu či baroku) se principy lineární perspektivy začaly záměrně narušovat, důležitá nebyla precizní forma, ale obsah díla. Razantní odstup od využívání principů lineární perspektivy přišel v romantismu, který akcentoval umělcovu představivost a také úlohy barvy světla v podání hloubky prostoru.

Ve 20. století lineární perspektivu odmítal kubismus. Snažil se počítat i se čtvrtou dimenzí a s nekonečnem. Proto musel řešit nové problémy perspektivy a vytvářel nové prostorové vztahy mezi předměty. Vytvořil svou vlastní, tzv. kubistickou perspektivu, zahrnující všechny aspekty zobrazené uvnitř jednoho rámu.

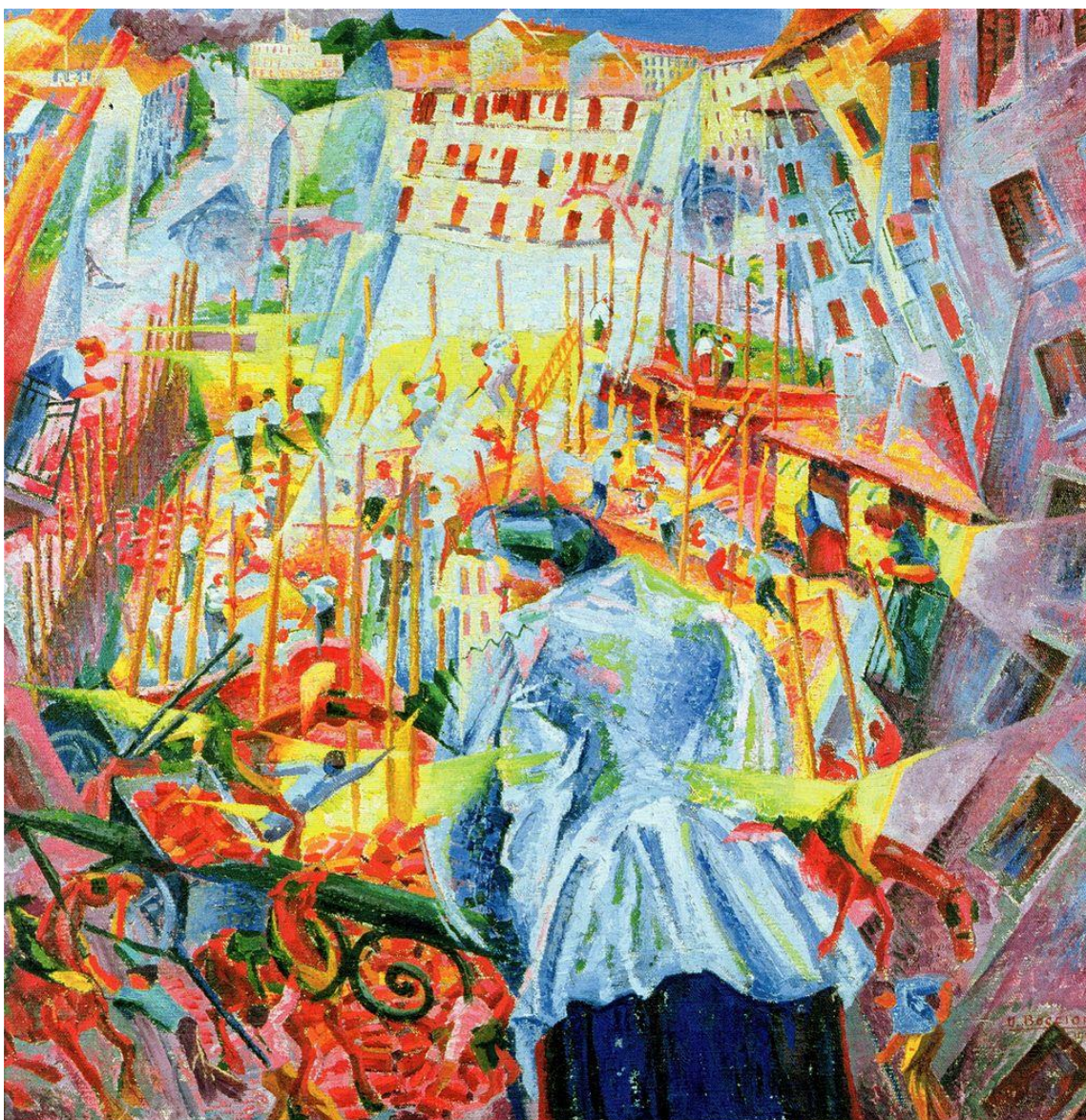

Obrázek 28: *Madona ve skalách*, Leonardo da Vinci, olej na dřevě, 1483-6

Obrázek 29: *Továrna Horta de Ebbo*, Pablo Picasso, olej na plátně, 1909

Také futurismus lineární perspektivu nevyužíval. Při zobrazování došlo ke zmenšení vzdálenosti, ke zkrácení perspektivy nebo se přesunuly a celý svět se zdál být ve zrychleném pohybu.^{viii}

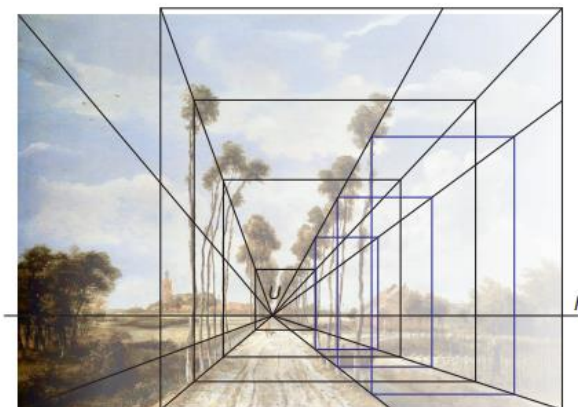
Obrázek 30: Hluk ulice vnikl do domů, Umberto Boccioni

Pokuste se zakreslit do obrazu Meindert Hobbema Alej v Middelharnisu z roku 1689 prvky lineární perspektivy. Na další stránce naleznete správné řešení.

Řešení úkolu z předešlé strany.

V roce 1754 byla vydána příručka perspektivy malíře Johna Josuy Kirbyho – Dr. Brook Taylor's Method of Perspective Made Easy in both Theory and Practice. Autor se zde snaží podat výsledky bádání anglického matematika Brooka Taylora (1685– 1731) o lineární perspektivě tak, aby byly malířům snáze srozumitelné.

Na titulní straně této příručky je rytina Williama Hogartha Satira na nesprávnou perspektivu z roku 1754, která nese záměrné prohřešky proti lineární perspektivě.

Jakých nelogičností se zde malíř dopouští?

Na další stránce naleznete správné řešení.

Řešení úkolu z předešlé strany:

- Poutník v dáli si zdánlivě zapaluje dýmku od svíčky, kterou drží stařena vykloněná z okna druhého patra domu (a poutník je větší než stromy či koně s povozem).
- Stromy překrývají vývěsný štít (a tento štít je záhadně ukotven na dvou domech).
- Rybář v popředí chytá ryby, přičemž se jeho prut pne přes prut rybáře vzdálenějšího.
- Ovce se s přibývajícím vzdáleností zvětšují.
- U sudů vidíme jejich horní i dolní podstavu.
- Vrána sedící na stromě je příliš velká v porovnání s tímto stromem.
- Je viditelná přední i zadní část kostela.
- Levý horizont (tvořený vodní hladinou) příliš strmě klesá, vodní hladina pak není vodorovná.
- Muž v loďce pod mostem míří do mostních opěr, ne na labuť. Jeho pravý okraj lodi se "ztrácí" s hladinou.
- Labuť za lodí je větší, než posádka lodi.
- Dlažba, na které stojí rybář, se sbíhá směrem k divákovi.
- Strom roste z horní části mostu.
- Střecha budovy v popředí nekoresponduje se střechou budovy za ní a se střechou kostela.
- V rytině bylo použito několik úběžníků, tedy několik zdánlivých horizontů.

2.2 JEDNOÚBĚŽNÍKOVÁ PERSPEKTIVA

Obrázek 31: Kresba kostela Santo Spirito, Filippo Brunelleschi, 15. století

Brunelleschi údajně použil jednoúběžníkovou perspektivu proto, aby mohl klientovi ukázat co nejvěrohodnější budoucí podobu Kostela Santo Spirito ve Florencii.

Pro porovnání takto vypadá výsledná realizace:

Obrázek 32: Kostel Santo Spirito, Filippo Brunelleschi, 15. století

Kde se můžeme s jednoúběžníkovou perspektivou setkat?

Jelikož její principy byly objevené a definované v Renesanci, lze je dobře vidět na dílech starých mistrů (snad nejznámější dílo s jednoúběžníkovou perspektivou je Da Vinciho Poslední večeře).

V reálném světě je ale stejně tak možné ji spatřit v mnoha situacích, např. koleje, alej, pohled do ulice, apod.

Kde uvidíte perspektivu se dvěma úběžníky?

Jelikož byla pro umění objevena v 18. století, proto i od té doby se s ní ve výtvarných dílech můžete začít setkávat.

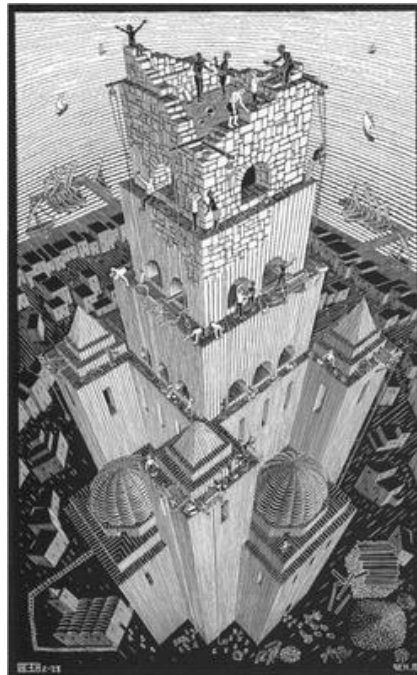
Trojúběžníková perspektiva je výjimečný typ, v umění se s ní setkáte od 20. století; v reálných situacích je sice prakticky všudypřítomná (protože perspektiva se defacto projevuje neustále na všech 3 rozměrech, které vidíme), ale platí pravidlo, že čím menší a k pozorovateli bližší je objekt, tím spíš ji nepostřehnete. Pokud si ji chcete opravdu zažít, stoupněte si pod nějakou výškovou budovu a podívejte se nahoru.

(Perspektiva pro výtvarníky: se 2 úběžníky. Výuka Kresby | Kurz kreslení Praha | Výuka kresby.com [online]. Dostupné z: <https://www.vyukakresby.com/post/2016/04/19/perspektiva-se-2-%C3%BAb%C4%9B%C5%BE%C3%A>Dky)

2.3 DVOJÚBĚŽNÍKOVÁ A TROJÚBĚŽNÍKOVÁ PERSPEKTIVA

Obrázek 33: Belveder, M.C. Escher, litografie, 1958

Obrázek 34: Babylonská věž, M.C. Escher, dřevorez, 1928

Babylonská věž je opakovaným námětem pro umělecká díla, z nichž některá vidíte zde (Pieter Brueghel st., Marten van Valckenborch st., Hans Bol, Anastasius Kircher). Jaký příběh se k Babylonské věži váže, odkud jej známe a jak se jmenuje typ chrámu, kterým tato věž pravděpodobně byla?

Obrázek 35-38: Babylonské věže

Optický klam v umění

Dílo M. C. Eschera je plné optických klamů, Toto nesprávné vnímání reality, tato iluze pomáhá umělcům zprostředkovat nevšední zážitky, manipulovat realitu žádoucím směrem a fascinuje svým kouzlem. Optický klam využívá architektura, sochařství, fotografie, grafická tvorba, písmo i malba.

Koncem 50. let dokonce vznikl celý umělecký směr: Op art, někdy také známý jako optické umění, geometrická abstrakce nebo vjemová abstrakce, vznikl v 60. letech 20. století. Jeho označení bylo poprvé použito v říjnu 1964, ve vydání časopisu Time, ve kterém vyšel článek popisující geometricky abstraktní díla několika umělců, která se vymykala svou unikátností zařazení mezi jakékoliv hlavní směry té doby. Díla v tomto stylu vznikala již dlouhou dobu před vznikem tohoto označení.

(Op Art | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.)

Mezi umělce využívající optický klam patří např.:

Victor Vasarely
Bridget Riley
Josef Albers
Richard Anuszkiewicz
Zdeněk Sýkora
Karel Malich

2.4 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

Perspektivní zobrazování je pro děti poměrně složitou částí jejich výtvarného vzdělávání. Na dílech klasických i současných autorů můžeme sledovat přístupy k perspektivnímu zobrazování, mohou nám pomoci rozeznávat principy úběžníků, práci s horizontem apod., které poté můžeme uplatňovat ve vlastní výtvarné činnosti. Děti ve výtvarném projevu pravidla samy začínají experimentovat s perspektivou mezi 7. a 9. rokem, nicméně klasická lineární, úběžníková perspektiva nebývá náplní výtvarného vzdělávání do 2. stupně základní školy.

Věnujeme-li se základnímu tématu této kapitoly více široce, je možné jej rozšířit ještě o pojmy: vzdušná perspektiva, ptačí perspektiva, žabí perspektiva, hieratická perspektiva. Dostáváme tak celou širší polí působnosti, které mohou také děti mladšího školního věku objevovat. Je fascinující, jak základní cíl perspektivy: vyjádření prostoru v ploše, umí děti vyřešit zcela intuitivně. Vícepohledovost je jedním z klasických znaků dětského výtvarného projevu. Každodenní život opravdu ze svého pohledu zachycuje americký umělec **Paul Heaston**. Kromě skvělé ukázky práce s perspektivou zpracovává také aktuální téma „tady a teď“, všednosti, bezprostředního okolí a naší pozornosti k současnému momentu.

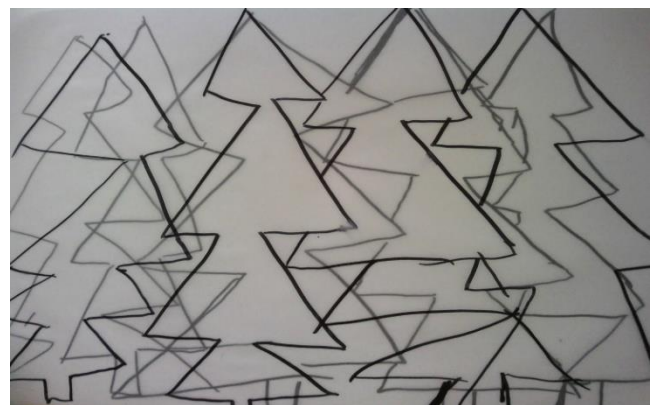

Obrázek 39: zdroj

<https://pixabay.com/cs/photos/slun%3%a9%4%8dko-sedmite%4%8dn%3%a9-brouk-75452/>

Jednoúběžníkovou perspektivu lze již u mladších dětí využívat u výtvarných úkolů spojených např. také s uvědomováním si principu horizontu.

Vzdušnou perspektivu ve svých kresbách používá **Timothy Jahn** či **Terese Rogers**. Zajímavé je také pojetí vzdušné perspektivy umělkyně **Natashy Latona**, která ve svých kresbách manipuluje ostrost určitých částí tak, aby byl dojem prostorovosti posílen. V kresebných výtvarných aktivitách tento typ perspektivy souvisí se zvládnutím techniky stínování a šrafování. Určitě je pro děti snazší se tímto tématem zabývat malířskou technikou. Pomoci vyjádřit vzdušnou perspektivu v kresbě lze využitím vlastnosti pauzovacího papíru a vrstvené kresby. Takto ve svém díle pracuje např. **Brooks Shane Salzwedel**, kalifornský umělec nebo hongkongský umělec **Tang kwok hin**.

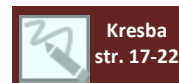
Obrázek 40: Hluboký les, žákyně 2. třídy

Ptačí perspektiva je ve výtvarných činnostech často zpracovávána kresbou vysokopodlažních budov, které dojem prostoru a hloubky umocňují. **Pierre Alechinsky** ale takto kresebně

vytvořil třeba pohled na moře. Ptačí perspektiva také může zobrazení dávat ten správný význam. **Sonja Hinrichsen** své kresby vyšlapává do sněhu a jsou viditelné ve své celistvosti pouze z výšky.

Žabí perspektiva je také působivá v souvislosti s náměty velkoměsta nebo architektury. Ve svých studiích tuto perspektivu použila třeba architektka **Rosa Newman** či **James Stirling**, ale možná zajímavější je její potenciál umožnit pohled pod povrch malých rostlin, hub, květin apod.

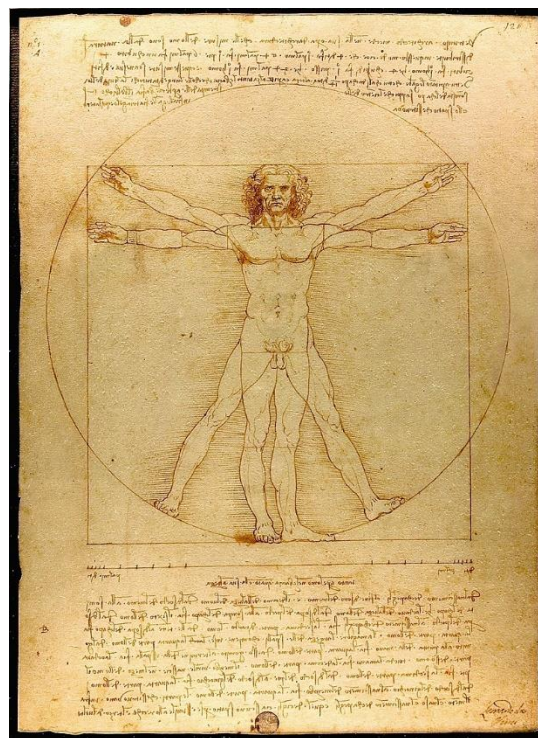
3 DRUHY KOMPOZICE V KRESEBNÝCH DÍLECH VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

Ikonou kompozice je od 15. století dílo, které jsme již v našem studijním textu viděli: Vitruviánský muž od Leonarda da Vinci.

Postava v několika různých postojích je vepsána do kruhu a (mírně protaženého) čtverce. Je doprovázena textem, který komentuje myšlenky a teorie Marca Vitruvia, římského stavitele prvního století a autora Deseti knih o architektuře, jež tvořily základ teorie renesančního umění a architektury.

Pravděpodobně nejslavnější Leonardova kresba vyjadřuje přesvědčení, že na proporcích lidského těla je založena harmonická krása člověka i světa. Proto se využívá též jako symbol humanismu, rozumu, novověkého člověka apod. Obsahuje postavu muže, jehož natažené končetiny se dotýkají obvodu kruhu a okraje čtverce. Jeho pupek se nachází přesně ve středu kruhu. Z kresby lze snadno odvodit tzv. zlatý řez, tedy poměr, který Leonardo hodně využíval ve svém díle a býval považován za ideál. Přibližně mu odpovídá například poměr vzdálenosti temene hlavy a pupku ke vzdálenosti od pupku k základně. Někteří tvrdí, že se Leonardo kresbou vyjadřoval i k matematicko-geometrickému problému kvadratury kruhu.^{ix}

Obrázek 41: Vitruviánský muž, Leonardo da Vinci, kolem 1490

Leonardo da Vinci

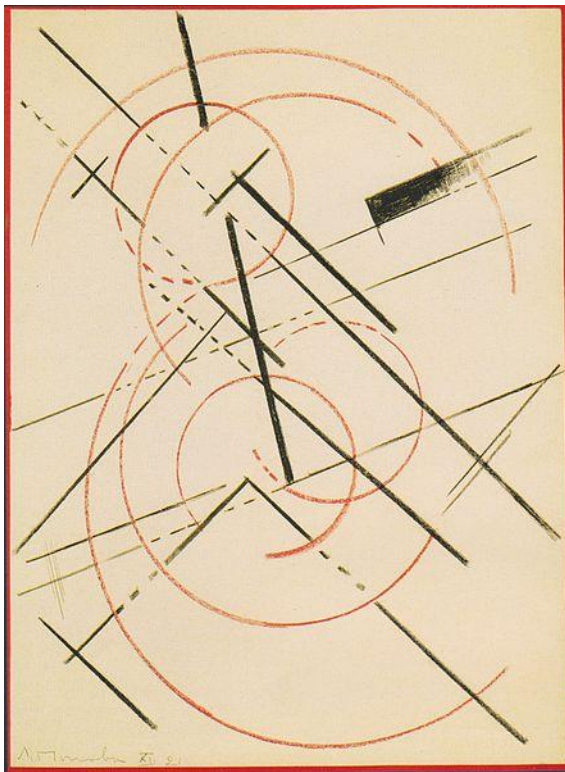
1452-1519

Italský malíř, sochař, přírodovědec, hudebník, spisovatel, vynálezce, konstruktér

Čelní představitel renesance. Leonardova tvorba ve všech oblastech života se stala obrazem dokonalosti lidského ducha a mysli, jeho osobnost byla souhrnem kultury patnáctého století a heroldem nové doby. Leonardo byl jedním z největších malířů, které kdy svět poznal. Vystupuje z řady svou všestranností jako osamělý génius oslavený touhou po tvoření. Leonardo svou tvorbou přidal do myšlenkového, tvořivého a citového života lidstva nezapomenutelný nový rozměr.^x

3.1 LINEÁRNÍ KOMPOZICE

Obrázek 42: Lineární kompozice, Ljubow Popowa

3.2 SVĚTELNÁ KOMPOZICE

Obrázek 43: Lamači kamenů, Le Raincy, Georges Seurat, 1879-1881

Kompozice obrazu

Někteří umělci tvoří intuitivně a o kompozici nepřemýšlejí, jiní ji pečlivě konstruují a plánují každý detail. Ať už jsou však jejich rozhodnutí vědomá či ne, nikdy nejsou náhodná. Význam díla ovlivňuje každý detail: velikost, umístění figur, stínování, barva, tah štětce a také tvar obrazu. Většina obrazů jsou obdélníky, protože tento tvar je nejprizpůsobivější a také nejméně viditelný.

Obdélníky bývají označeny jako krajiny, leží-li horizontálně a portréty, jestliže jsou postaveny vertikálně.

Nejvíce našemu oku lahodí obdélník s proporcemi tzv. zlatého řezu.

Zlatý řez je ten, v němž se úsečka dělí na dva díly zhruba v poměru 8:13 nebo o méně než dvě třetiny k jedné.

3.3 BAREVNÁ KOMPOZICE

Obrázek 44: Bez názvu, litografie, František Hudeček, 1972

František Hudeček

1909-1990

Český grafik, ilustrátor, malíř

Hudeček započal svou uměleckou kariéru na Umělecké průmyslové škole v Praze, kde začal od roku 1932 pravidelně vystavovat.

Jeho specializací jsou litografie, suché jehly a dřevoryty často s kubistickými rysy, později tvořil pod vlivem op-artu 60. let až došel k čisté geometrizaci ovlivněné surrealistickou imaginací. Hudečkovy náměty se pohybují od zobrazení postav přes krajiny a městskou scenérii.

Spolupracoval se skupinami Rada a Skupinou 42, byl členem SČUG Hollar, je autorem řady návrhů poštovních známek. Dodnes patří mezi vysoce oceňované umělce české avantgardy a 20. století.

3.4 APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

Kresebný výtvarný úkol řeší kompozici prvků vlastně vždy. Někdy může jít o nevědomé počínání, jindy o podvědomé, spontánní či náhodné, anebo je to promyšlený proces. Z lineární kompozice dětského výtvarného projevu lze usuzovat (v případě kvalifikovaného posuzování) na mnohé osobnostní charakteristiky autora, kompozici také můžeme ovlivňovat již zadáním (např. formát obrazu) a smysl pro kompozici lze vhodně zvolenými výtvarnými úkoly rozvíjet.

Tracey Emin je britská umělkyně slavná pro své kresby i grafiky, které mají charakter rychlých deníkových záznamů...působí svou zdánlivou nedokončeností a zároveň výmluvností. Jsou ukázkou toho, že kompozice obrazu může být velmi jednoduchá a pouze lineární za maximálního vyjádření.

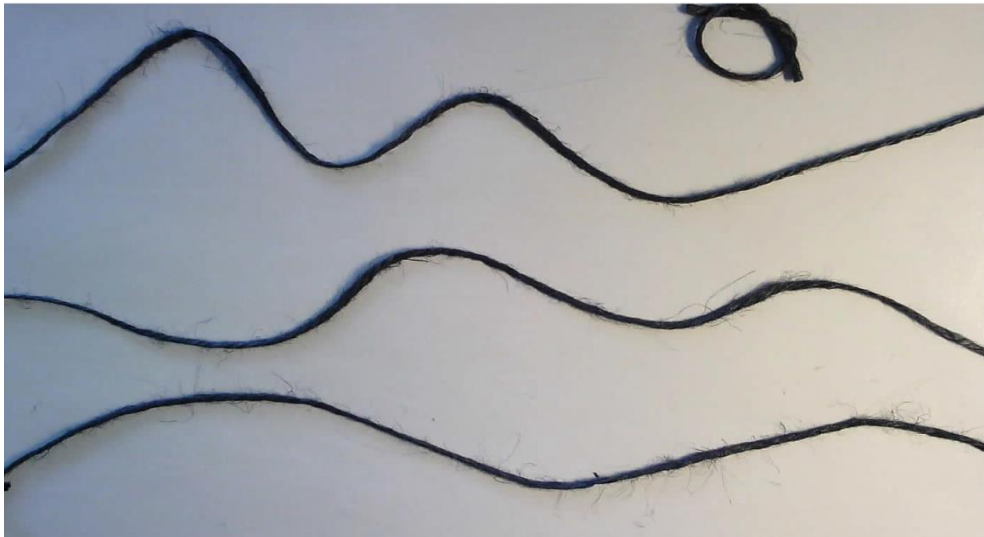
Ben Long a jeho Great Travelling Art vytváří rychlé, ale výmluvné a kresebně propracované kresby na špinavé zadní části nákladních vozidel, které je rozvázejí po celém širém okolí.

Thomas Regner je americký umělec, který tvoří Vědecké umění, nebo Uměleckou vědu a rád objevuje neobvyklé způsoby tvůrčího vyjádření. Některá jeho díla vznikají pomocí kondenzace vzduchu.

Alternativou k úkolům zahrnující lineární kompozice je využití principů String Artu, slavného již od 60. let 20. století. V jeho počátcích (a tak je oblíbený také dodnes) to byla technika založená na navíjení provázku na mřížku z hřebíků. Pro školní prostředí lze kresbu provázkem vytvářet jednoduše pomocí klubka provázku a lepidla, jímž provázek fixujeme k podkladu.

Obrázek 45: Kondenzovaná kresba, anonymní autorka

Obrázek 46: Hory, kresba z provázků, žákyně 4. třídy

Na konci 19. století vytvářel úchvatné detailní lepty umělec **Gustav Doré**. Byly na nich třeba pohledy na Londýn, které na základě hrubých skic v terénu pak po paměti dopracovával s neuvěřitelnou přesností. Lineární kresby takto vytváří také **Stephen Wiltshire**, kterému jeho autismus nadělil neuvěřitelnou vizuální paměť.

Obrázek 47: Stephen Wiltshire zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/Stephen_Wiltshire_IMG_3927_%2829976800364%29.jpg

Lineární kresba, v aktivitách inspirovaných těmito umělci, slouží také zlepšování paměťových schopností.

Lineární kompozice může být také vedena jinými druhy umění, např. při výtvarném zachycení zvuků, jako to ve svých „partiturách“ dělal **Milan Grygar**. Kompozice tak také může odkazovat na zdroj motivace, připomínat např. notovou osnovu, či plynutí tónů, rytmus, pomlky apod.

Abstraktní lineární kompozice vytváří **Bruce Pollock** systémem lineárního spojování sítě bodů. **David Eskenazi** síť tvoří geometrickým lineárním přetínáním formátu tak dlouho, až vytváří iluzi prostorovosti. **Peter Root** svými liniemi dle pravítka vytváří stuhy kresebných cest.

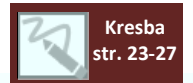
Lineární kompozice je pro děti předškolního věku a mladšího školního věku přirozeným prostředím, barevná či světelná kompozice je pak častěji výsledkem vedené výtvarné činnosti.

Linie tvořené podle pravítka zároveň rozvíjí geometrickou zručnost žáků 1. stupně ZŠ.

Obrázek 48: Odkud jdou zvuky, lineární kompozice, žákyně 5. třídy

4 MODELACE V KRESEBNÉM UMĚNÍ

4.1 ŠRAFOVÁNÍ

Způsob modelace pomocí čar, které jsou na kresbě více či méně viditelné

Obrázek 49, 50: Poslední soud, Albrecht Dürer, rytina, 1510 a Svatý Hieronymus, 1514

Mistrným vyjádřením objemu v ploše jsou díla např. českého umělce Jiřího Kornatovského. Využívá tzv. šrafování po formě, souhru polostínů a stínů, které tvoří iluzi prostoru.

4.2 TÓNOVÁNÍ

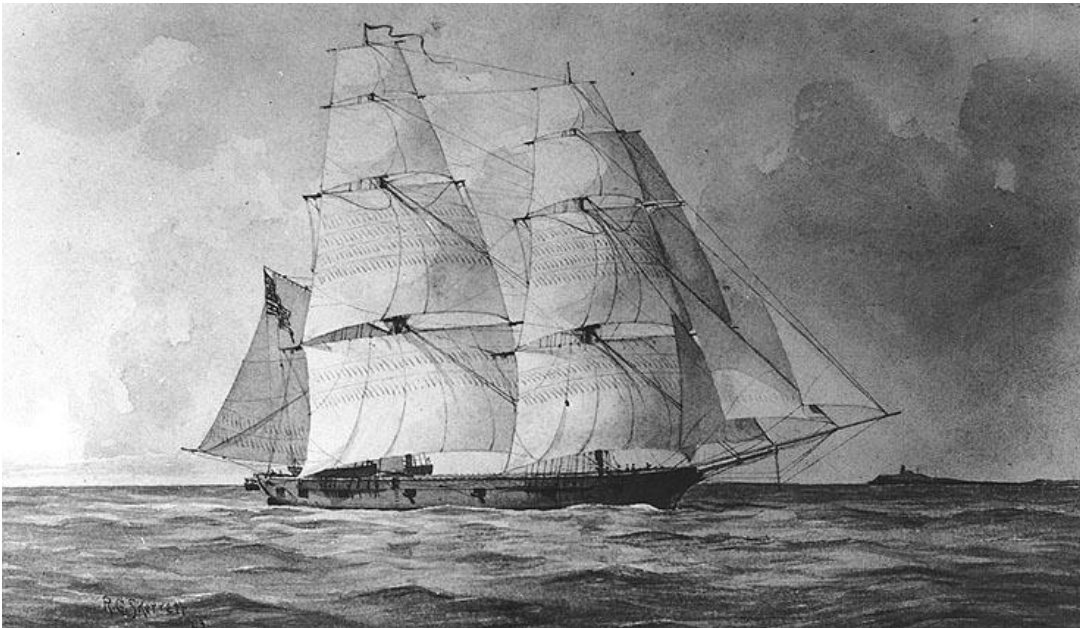
Objem je nejčastěji modelován přitlakem kresebného nástroje tvořícího souvislou plochu.

Obrázek 51: Malíř a jeho model, Pablo Picasso, 1971

4.3 LAVÍROVÁNÍ

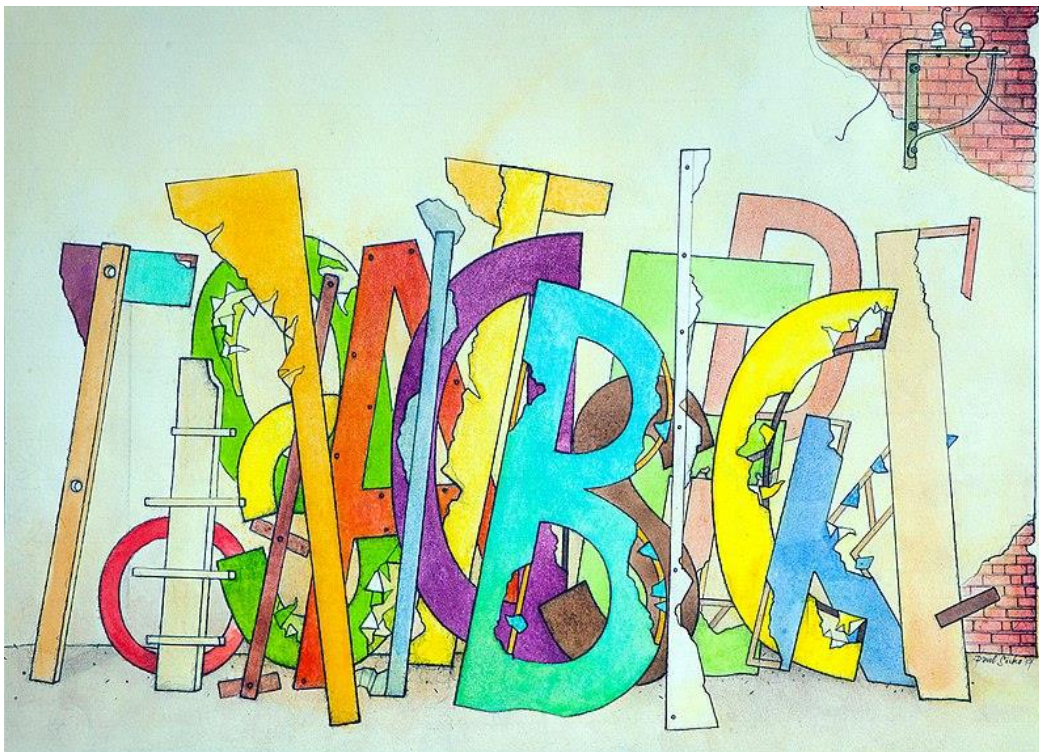
Dojem objemu při lavírování vzniká rozmýváním, nebo vrstvením ploch stejné intenzity.

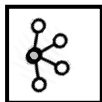
Obrázek 52: Lavírovaná kresba, R.G.Skerret, 1842

4.4 KOLOROVÁNÍ

Způsob modelace za využití jedné nebo několika dalších barev, obvykle do černobílé kresby. Kresba užívající valér může být doplněna plošným kolorováním (jako v Sivkově kresbě).

Obrázek 53: Odložená reklama, Pavel Sivko, 2018

Objem má vztah k třírozměrnému prostoru, tělesu. Hovoříme-li o objemu ve výtvarném umění obecně, nejvíce se můžeme na jeho projevy zaměřit v sochařství a architektuře.

Auguste Rodin umělcům radil: „Nechť váš duch chápe všechn povrch jako okraj objemu, který jej tlačí zezadu. Představte si formy jako vypjaté směrem k vám. Všechn život vychází z jakéhosi střediska a potom klíčí a roste zevnitř ven. Stejně tak i v krásné soše tušíme vždy nějaký mocný vnitřní impuls.“

Objem je prostor, které těleso tvoří, jednoduše řečeno to vyjadřuje, kolik vody tam můžete nalít. Objem se počítá v metrech krychlových a odvozených jednotkách a prostorové míry se zapisují pomocí trojky v horním indexu: m^3 . Objem se běžně zapisuje pomocí písmene V.

Děti mají s objemem mnohem více praktických zkušeností než s obsahem.

Z lingvistického pohledu dochází někdy k zaměňování pojmů souvisejících např. s měřením v jednorozměrném (délka), dvojrozměrném (obsah) a trojrozměrném prostoru (objem).

4.5. APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

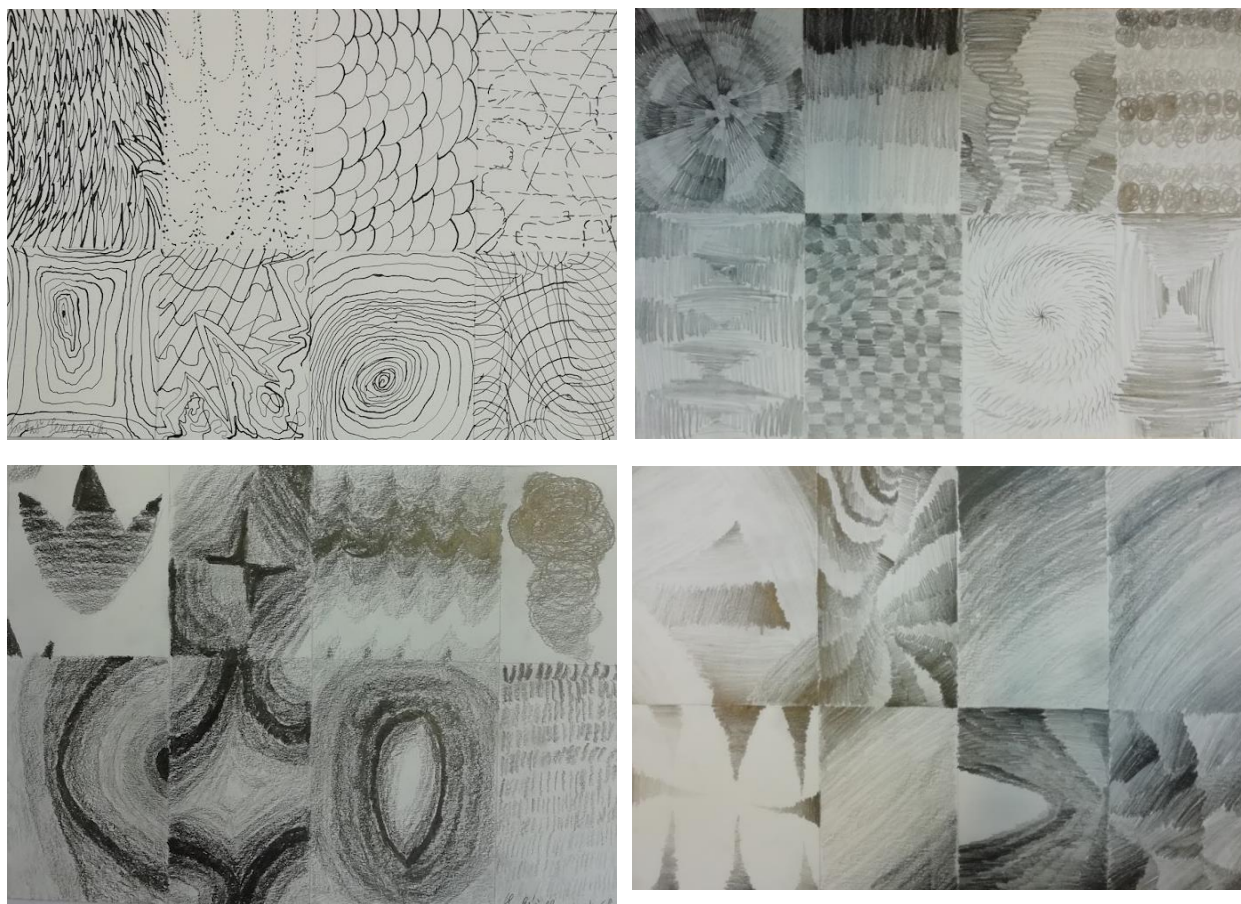
Tisíce malých tahů perem pro své dokonalé šrafury používá brazilský umělec **Louis Coelho**. Je to časově velmi náročná technika a tak umělec sám sebe označuje za tzv. slow umělce. Americká výtvarnice a umělkyně **Barry Coombs** si změnami šrafur ve své sérii Lockdown pohrává s jejich účinky na působení dojmu prostoru námětu kreseb. Hravé abstraktní kresby s paletou šrafur vytváří **Andrew Black**. Jihokorejský umělec **Lee. K.** kreslí potréty bez linií, obraz vytváří pouze šrafura. Detailní výjevy přírody i abstraktní kompozice tvořené složitou šrafurou lze obdivovat v díle **Song Kang**, korejské ilustrátorky žijící v USA.

Stínování je pro žákyně a žáky na prvním stupni ZŠ poměrně složité. Zhušťování a ředění čar třeba perokresbou vyžaduje citlivou reakci na proměny intenzity světla a stínu. Uspořádání čar má velký vliv na výrazový účinek díla. Šrafura vyžaduje cvik a trpělivost se soustředěním, je-li jejím účelem modelace prostoru. Lze ji také využít pro vyjádření plochy buď v realistické kresbě, nebo výtvarné hře. Kreslířsky je pro děti mladšího školního věku velmi pracné zaplnit větší plochy prokreslováním především tam, kde plochy vyplňuje jednotvárný barevný tón např. jediné pastelky. Výrazového účinku lze v tomto případě dosáhnout nahrazením barevnou podmalbou či kolážovou technikou. Stínování rudkou či uhlem je doporučeno zavádět až ve vyšších ročnících a zpočátku je kombinovat s jinými výtvarnými technikami.

Pro nácvik stínování je vhodné využít formy výtvarné hry, jejíž výsledek ovlivňuje nejen autor, ale také náhoda. Taková hra může být založena třeba na kresbě založené na hodech kostkou, kdy pro každé číslo je určen typ šrafury (a třeba barva).

V současnosti oblíbený doodle je také alternativou k nácvičce šrafování.

Následující ukázka představuje možnosti nácvičce stínování a šrafury s dětmi mladšího školního věku.

Obrázek 54-57: Žáci 2. třídy ZUŠ

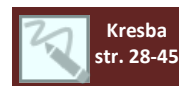
Obrázek 58: Strom, výrazové prostředky, žáci 7. třídy

Obrázek 59: Stavba - tangram, žáci 5. třídy, distanční výuka

5 KRESEBNÉ TECHNIKY V UMĚNÍ

5.1 TECHNIKY KRESBY SUCHOU STOPOU

5.1.1 Lineární kresba tužkou

Obrázek 60: Mehr Vogel, Poul Klee, tužka na papíře, 1939

Andělé Paula Kleea

V pozdní práci tohoto malíře byli andělé velmi častým námětem a dodnes jsou velmi oblíbenou částí jeho tvorby pro svou poetičnost. Většinou svých andělů malíř vytvořil v letech 1938-1940, tedy v posledních letech svého života, jako kresby, akvarely i malby vyjadřující jeho situaci v té době, charakterizovanou vážnou nemocí a otevřeným odporem k nacismu.

Paul Klee

1879-1940

Švýcarský malíř, grafik, ilustrátor

Klee se nejdříve specializoval na lepty a rytiny a po svém návratu z Tuniska se zaměřil na barvy. Jeho malířský styl je kombinací nevinnosti a důmyslnosti, jeho principem umění je grafický element čáry a linie. V roce 1911 se Klee seznámil s Kandinským, von Jawlenským a Feiningerem a společně založili v Mnichově expresionistickou skupinu Der Blaue Reiter (Modrý jezdec). Klee byl v letech 1921 až 1935 významným učitelem na Bauhausu a publikoval mnoho spisů o teorii umění. O dva roky později musel Klee opustit Německo kvůli svým radikálním uměleckým názorům a více než sto jeho prací bylo odstraněno z německých galerií, protože nacisté považovali Kleea za degenerovaného umělce.

Paul Klee je jedním z nejslavnějších malířů pro svůj abstraktní, kubistický a hieroglyfický styl. Často používal jednoduché grafické elementy jako čáry, linie a kruhy. Jeho díla jsou zajímavá i používanými podklady jako len, lepenka, pytlovina a plátno. Nemaloval jen oleji, ale tvořil i akvarely, maloval tuší a vytvářel rytiny.^{xi}

5.1.2 Stínovaná kresba tužkou

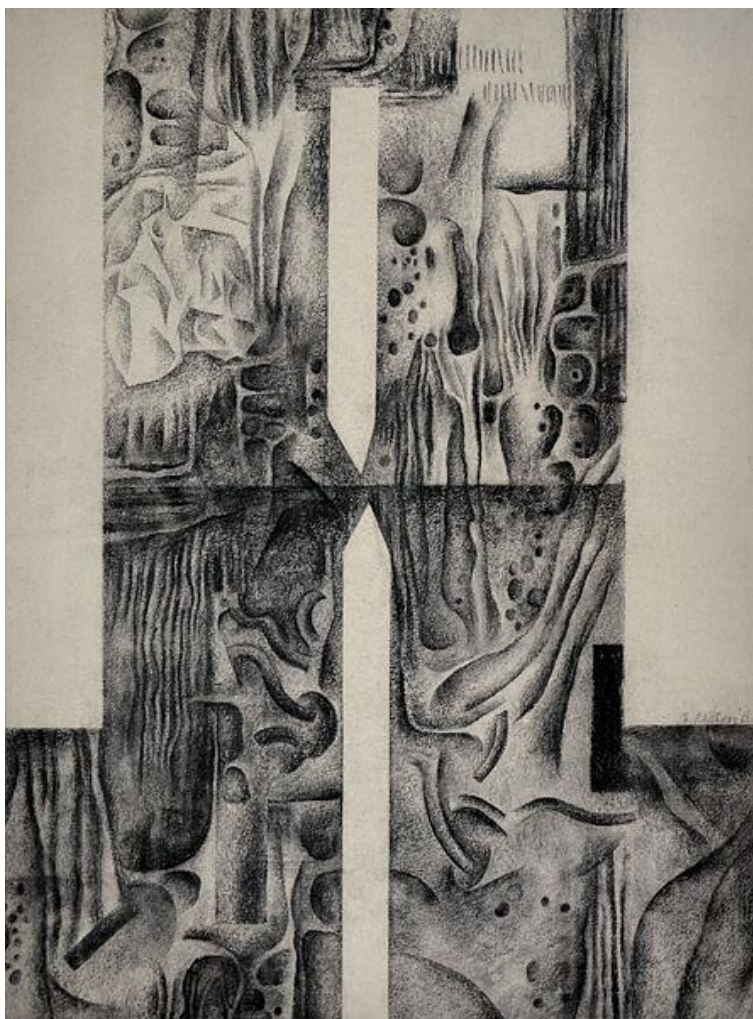
Takovéto studijní kresby vznikaly často nejen za účelem procvičování malířovy a kreslířovy zručnosti.

Jaký byl další důvod pro vznik těchto kreseb?

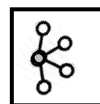
Obrázek 61: Stínovaná kresba Johna Singera Sargenta portrét G. Mereditha 1890

5.1.3 Kresba uhlem

Obrázek 62: Dvojice, Naděžda Plíšková, 1963

Jak vyrobit uhlí na kresbu ve škole, nebo doma?

Silné tyčinky nejméně dvouleté košíkářské vrby svážeme do otepi a 9 hodin vaříme ve vodě. Změklou kůru oloupeme a větve necháme na vzduchu uschnout. Pak je opět svážeme a rozřežeme na požadovanou délku.

Svázané klacky vložíme do železné krabice a vsypeme do ní písek. Krabici třese, aby písek sestoupil do všech vzduchových kapes. Klacky se pálením smršťují a do uvolněného prostoru se dostane vsypaný písek. Krabici s vrbovým proutím předehřejeme a poté 24 hodin vypalujeme v prudkém žáru. Po vypálení necháme vše vychladnout.

(Babylonie.cz Uhlí - od neandrtálců po současnost. Babylonie.cz Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás)

5.1.4 Kresba rudkou

Obrázek 63: Studie k obrazu *Madona s přeslicí*, František Tkadlík, 1821, tužka, rudka, křída

5.1.5 Kresba pastelem

Obrázek 64: *Dvě tanečnice*, Edgar Degas, 1898

Rudka patří mezi nejstarší kresebný prostředek, který znal již jeskynní člověk, a později byla využívána Egypťany.

Mezi nejvýznamnějšího propagátora rudky patří Leonardo da Vinci. Ten rudkou nevytvářel jen návrhy a skici, ale také perfektní detaily a v neposlední řadě také přípravné kresby k *Poslední večeři*.

Rudka byla také oblíbená v Itálii, kde ji neopomíjel ani Michelangelo Buonarroti či Raffael Santi. Nesmíme zapomenout ani na mistry Albrechta Dürera, Lukase Cranacha, Petera Paula Rubense a Rembrandta Van Rijna.

Počátky vzniku pastelu můžeme datovat do 15. století, kdy se prašné křída a podobné materiály začali hojně využívat k studiu kresby.

Vynález pastelu se přisuzuje Německému malíři Johaimu Thielovi, který žil v 16. století. Pastel se díky nastupujícímu baroku začal stále více využívat pro svou jedinečnou měkkost a lehkost. Pomalu se přestal užívat jen v kresbě a postupně se uplatnil i v malbě.

Od tohoto okamžiku přestál být neznámou pomůckou a začal být brán jako plnohodnotná umělecká technika.

(Babylonie.cz. Babylonie.cz.
Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás)

Edgar Degas

1834-1917

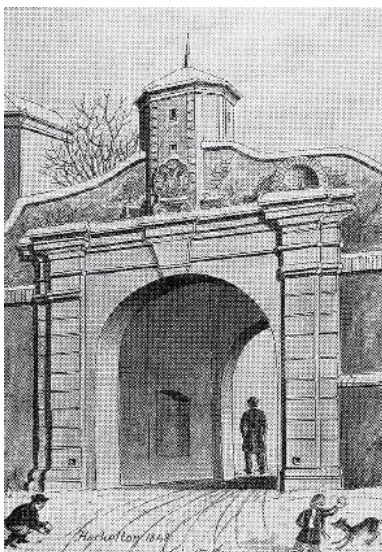
Francouzský malíř

Jedním z hlavních představitelů impresionismu (přestože stál mimo impresionistické hnutí a zdráhal se pojem "impresionismus" vůbec přijmout) a ten, který pastel naplno ukázal i široké veřejnosti byl Edgar Degas (1834-1917). Tento malíř zprvu maloval jen olejem různé portréty, ale po seznámení s E. Manetem se přiklání k sociální malbě a přírodě a začíná využívat pro své malby i pastel. Po roce 1880 pak u jeho obrazů převládá pastel naplno, maluje svá nejlepší díla a díky pastelům se nesmrtelně zapisuje do dějin. Více než polovina jeho pastelů a olejomalb zachycuje baletky, které vystupovaly mezi jednotlivými dějstvími v pařížské Opeře. Od sedmdesátých let 19. století kreslil a maloval na jevišti, v šatnách i ve chvílích odpočinku. Obrazů se zákulisní a intimní tematikou namaloval mnohem víc než těch, které zachycují baletky při představení.^{xii}

5.2 TECHNIKY KRESBY MOKROU STOPOU

5.2.1 Perokresba

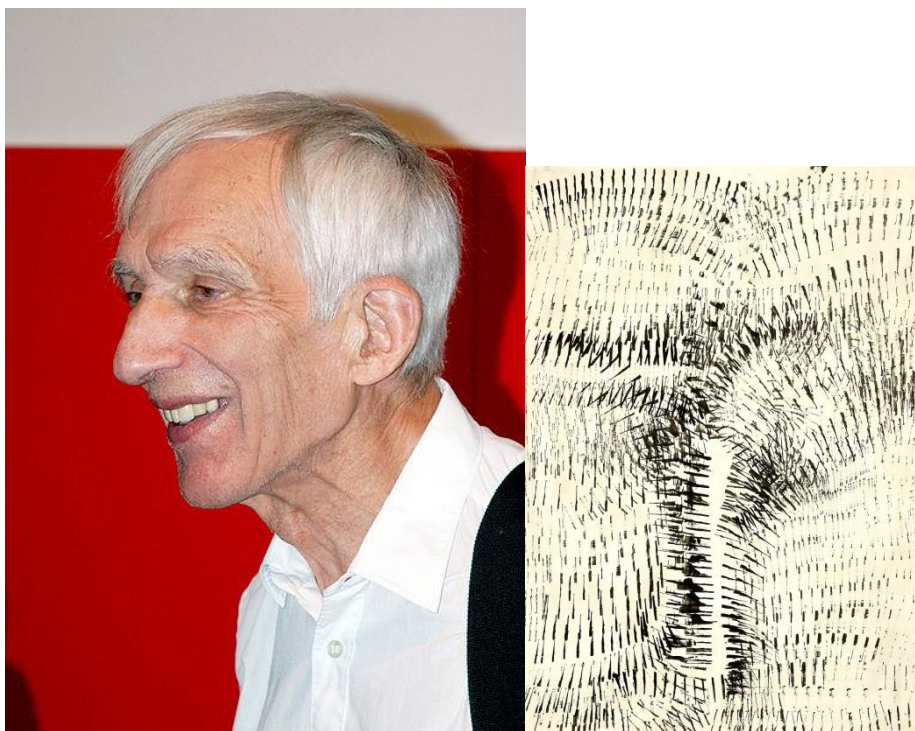
Obrázek 65: Hackelova brána, Leopold Masur, 1848

5.2.2 Kresba sépií

Obrázek 66: Kavárna Terasa v noci, Vincent van Gogh, 1888

5.2.3 Kresba dřívkem

Obrázek 67: Milan Grygar, tvůrce kreseb dřívkem – akustická kresba 1965, GHMP

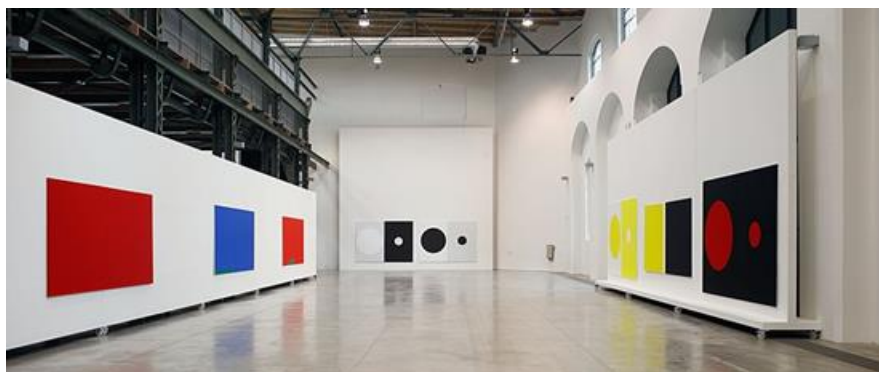
Akustická kresba je jedním z výsledků performance, kdy autor kreslí a současně zaznamenává zvuky kreslení. Dalším výsledkem je záznam zvuku. Jde o hledání rovnováhy mezi kresbou a hudbou (ne všechno, co kreslí, je akusticky zajímavé, ne všechno, co vydává zvuk, zajímavě kreslí).

(Divus | Jak nevystavit polévku / (Grygarovy akustické kresby)

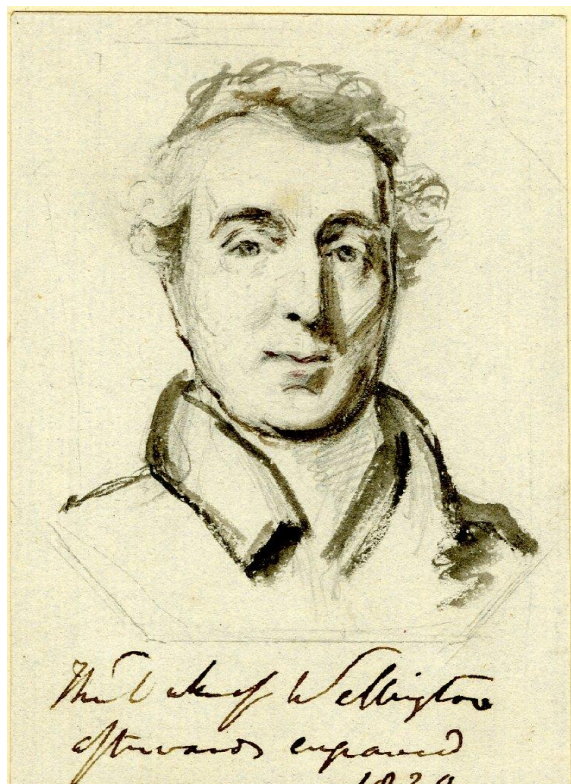
Milan Grygar

1926

Slovenský (v Praze žijící) malíř, grafik, autor grafických a vizuálních partitur, akustických kreseb Umělec, který se dlouhodobě zabývá vztahem a vazbami mezi akustickým a vizuálním světem. V druhé polovině 60. let začal realizovat kresby vytvářené „neuměleckými“ nástroji (dřívka, hřebeny, mechanické hračky – ty vnesly i náhodný pohyb), u toho zároveň na magnetofonový pás zaznamenával zvuky, které během realizace zněly. Posledním krokem této série akustických kreseb byly hmatové kresby, vzniklé protrženými otvory v papíře prsty namočenými v barvě bez zrakové kontroly. Od roku 1967 vytváří Grygar partitury různého typu a charakteru – významná je jeho spolupráce s hudebníky, kteří jeho partitury realizují v konkrétním čase a prostoru.^{xiii}

5.2.4 Kresba štětcem

Obrázek 68: Portrét vévody Wellingtona, George Hayter, 1820

5.2.5 Kresba do mokrého podkladu

Obrázek 69: Čínský znak, Milan Grygar, Art list, 1962

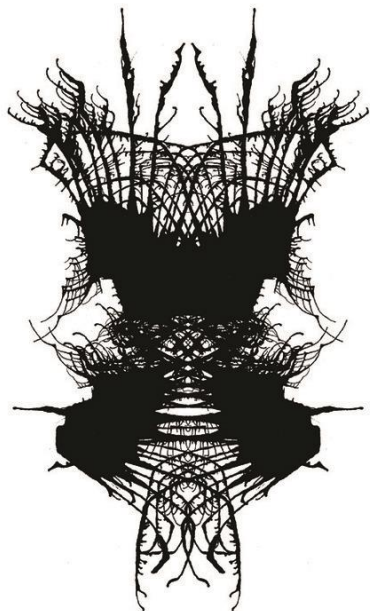
5.2.6 Kresba fixem

Obrázek 70: Paul Calle, 1969

5.3 MÉNĚ OBVYKLÉ KRESEBNÉ TECHNIKY

5.3.1 Rozfoukávání tuše

Obrázek 71: Gabriele Coletti

Kresba rozfoukávanou tuší (inkousty) je v Číně oblíbenou technikou.

Švestkový květ je jednou z čínských národních květin, je často zobrazována nejen ve výtvarném umění, ale např. v poezii, pro svou vytrvalost a odolnost přežít zimu.

5.3.2 Kresba do písku

Obrázek 72: Ocean Beach Sand Painting, Andreas Amador, 2015, San Francisco, California

Mezi netradiční techniky patří i niťové kresby existuje také niťová grafika, jejímž základem je vyšívání na papír.

Součástí land-artu je i velkoformátová kresba rozkládající se na stovkách metrů. Tvořená v písku, ve sněhu, vyšlapaná v trávě, vyskládaná z kamenů.

5.3.3 Litá kresba

Obrázek 73: Ludvík van Beethoven, klavírní sonáta B dur, Jitka Válová, 2007

Jitka Válová vytvářela tzv. malovanou hudbu. Tyto její díla jsou lité kresby inspirované poslechem klasické hudby. Vznikaly přímo během poslechu.

Tenké linky vytvářela Jitka Válová už od 60. let tak, že barvu vylévala na papír přímo z plechovky.

Vztah hudebního a výtvarného umění

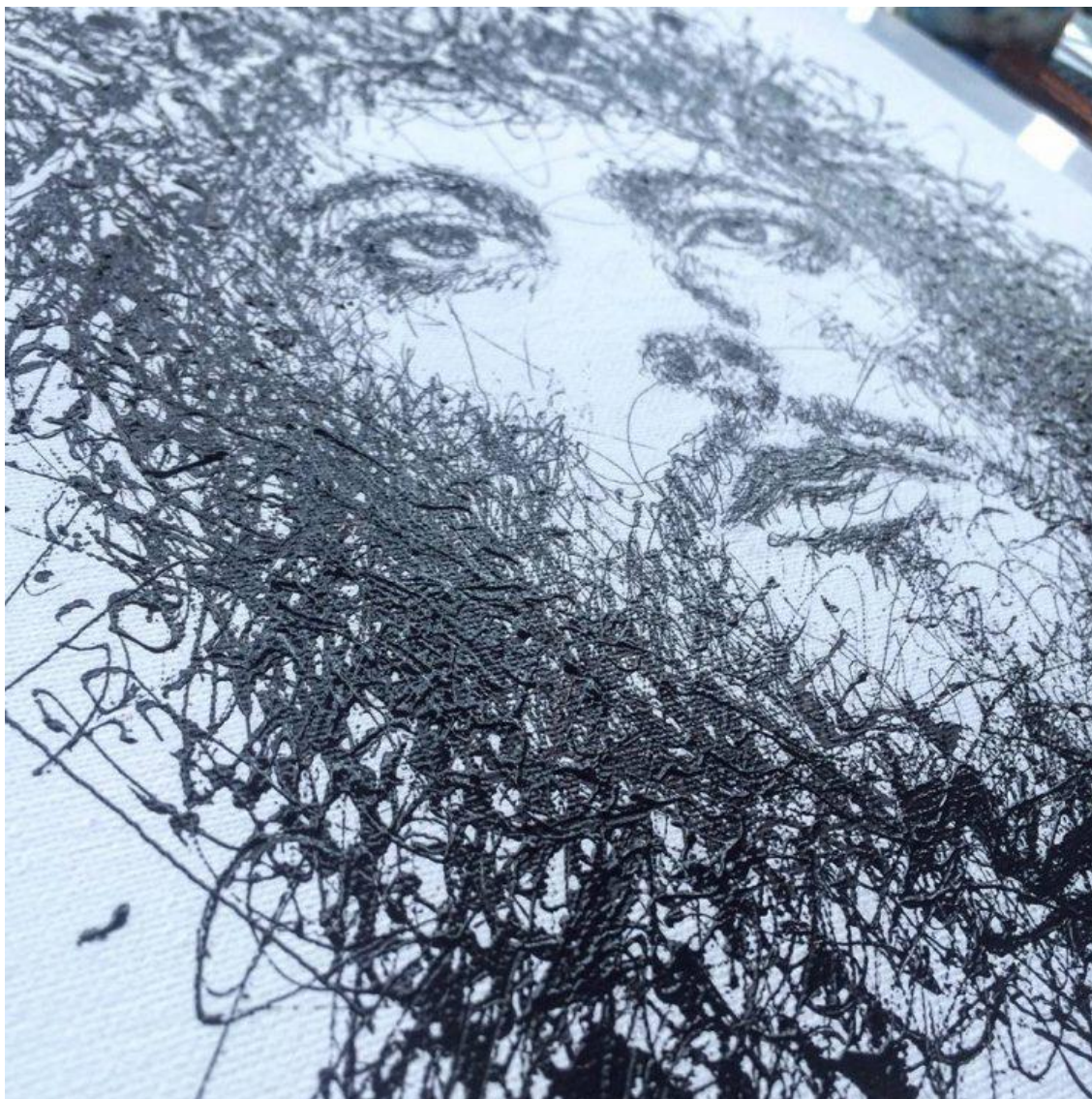
Souvislost mezi hudebním a výtvarným uměním lze vnímat mnoha směry. Umělci hudbu a s ní související věci, jež na ně působí, zobrazují různě: někteří zaznamenávají frekvence zvuku, jiní hudbu propagují, ovšem velmi časté je pocitové zobrazení hudby. Na toto téma se dokonce váže celý jeden umělecký směr (zrozen okolo dvacátých let 20. století) zvaný orfismus alias orfický kubismus. Směrů, tendencí a umělců vidících korelace mezi výtvarným uměním a hudbou je ale celá řada.

Existuje řada složek, které tuto korelaci tvoří. Například tvar, který je předmětný či nepředmětný ve výtvarném umění a v podobě tématu v hudbě. Nebo je to prostor, jakožto iluze prostoru, optického, konstruovaného, konceptuálního nebo abstraktního ve výtvarném umění a jeho podoba ve formě času v hudbě. A do třetice je to barva. Ta vyvolává emoce a reakce, působí na nás jakožto podstatná složka výtvarného díla. V rámci hudby rozeznáváme tzv. tónovou barvu. Je podstatnou vlastností tónu, který není nikdy akusticky čistý, ale je směsí alikvotních tónů. Barevné působení hudby lze tedy ovlivňovat použitými nástroji či jinými zvukovými zdroji.

Čeští výtvarníci, v jejichž dílech hraje roli hudba: Vladimír Havlík, Pavel Rudolf, Jiří Valoch, Václav Stratil, Milan Knížák, a další.

(Hudba napříč obrazem - AlterEcho. Home - AlterEcho)

5.3.4 Kresba injekční stříkačkou

Obrázek 74: Kimerly Joy Magbanua

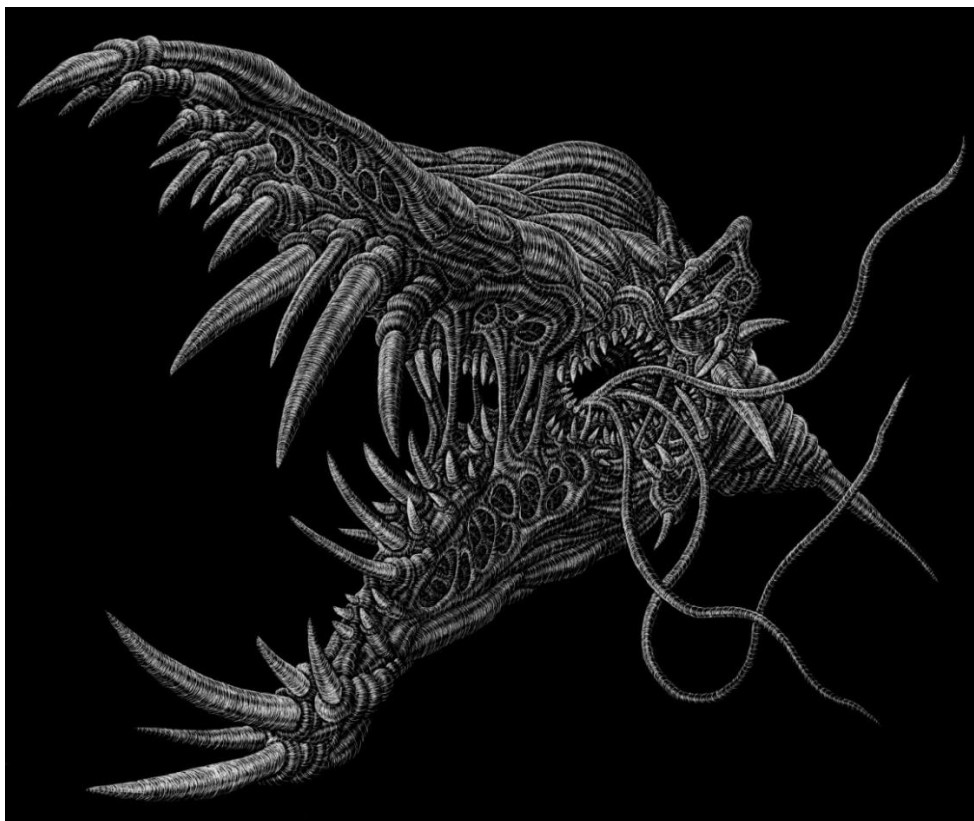
Injekční stříkačku k vytváření obrazů používá např. umělec Bradley Hart, který pomocí ní plní barvou jednotlivé komory bublinkové folie a přetváří touto technikou slavná umělecká díla.

Obrázek 75: Bradley Hart

5.3.5 Škrábaná kresba

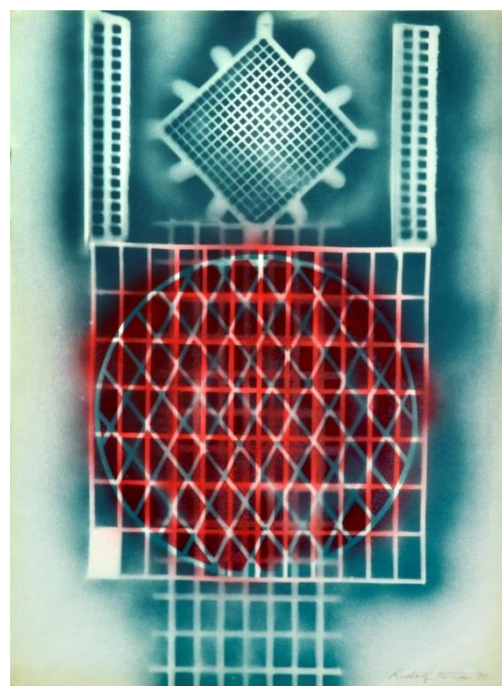
Tato technika má mnoho možností uchopení. Zvolená ukázka českého umělce Marka Škubala, vznikla technikou scratchboard. Jedná se o vyškrabávání skalpelem na destičce z tuhého bílého kartonu s tenkou vrstvou černé barvy.

Obrázek 76: Z cyklu *Bůh odporných věcí*, Marek Škubal

5.3.6 Stříkaná kresba

Podobně jako předchozí technika, i tato vzniká mnoha způsoby. Stříkaná linie je závislá na velikosti trysky. Častěji se využívá k tvorbě velkých ploch. Zde například autor ukázky, Rudolf Němec zde pracuje s lineárními šablonami a autolaky.

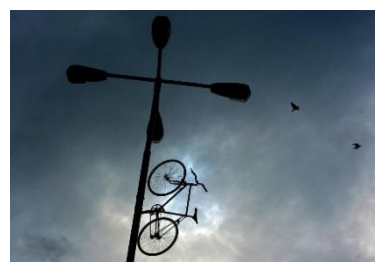
Obrázek 77: *Bez názvu*, Rudolf Němec, 1990

Krištof Kintera

1973

Český sochař, umělec

Patří k nejznámějším současným českým umělcům pracujícím v různých médiích i technikou stříkané kresby. Je spoluzakladatelem experimentální divadelní skupiny Jednotka, autorem výtvarné koncepce každoročního festivalu 4+4 dny v pohybu. Jeho pohyblivá díla si získala velkou oblibu nejen svým mechanicky náročným provedením, ale i hravostí a vtipem. Tyto objekty přitom mají ve většině případů hlubší poslání, než jen pobavit. Jako vršovický patriot a vyznavač cyklistiky je autorem dvou pražských atypických pomníků – pod Nuselským mostem pomníku Z vlastního rozhodnutí věnovaného sebevrahům a Bike to Heaven na památku Jana Bouchala, zakladatele Auto*Matu a všech dalších cyklistů zabitých automobilisty v Praze.^{xiv}

5.4. APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

Kresba tužkou je v současném umění stále oblíbená, dokonce má svou kategorii v umělecké soutěži HenkelArt.Award. Z českých umělců zde soutěžil třeba **Josef Mráz**, či **Silvie Vondřejcová** se svými časoběry tužkou a pastelkou pohledu na panoramu Prahy z Vítkova. Své automatické a experimentální kresby tužkou tvoří také **Petr Nikl**. Autentické deníkové záznamy tužkou jsou charakteristické pro tvorbu **Nikoly Čulíka**.

Kresba tužkou je dnes ve výtvarné výchově na 1. stupni základních škol poměrně málo používaná technika, přestože se jedná o základní techniku. Důvodem může být relativní metodická složitost jejího využití, efekt, či spíše nízký vizuální efekt z pohledu barevnosti či výraznosti pro děti, které jsou již zvyklé na efektní netradiční techniky. Oboje jde samozřejmě spojit a kresbu tužkou kombinovat třeba s texturálními plochami, koláží, frotáží, přípravnými grafickými technikami. Nejistotu či přehnaný důraz na dokonalost vyjádření modelu lze odbourávat kreslířskými hrami: záznam abstraktních pojmů: zvuk, hluk, ruchy, melodie, kresba „hlavou dolů“, negativní kresba, lineární záznam pohybu apod.

Kresba rudkou či uhlem je v současném umění samozřejmě také přítomná. Například v díle již jednou zmiňované umělkyně a tanečnice **Heather Hansen**, zabývající se zachycením tanečního pohybu na papíře. V průběhu tance vznikají na velkém formátu papíru, na kterém

umělkyně tančí, zajímavé obrazce, experimentální díla kinetické kresby. Její tvorbu můžeme vidět také ve videu *Emptied Gestures*. Vizuálně zajímavé, expresivní a existenciální jsou díla amerického umělce **Damiana Goidicha**, který na tomto prostředku oceňuje všestrannost a možnost vytvářet široké tónové posuny. V oblíbě má surové dřevěné uhlí. Abstraktní díla inspirovaná přírodou a povrchem uhlím vytváří **Doug Kinsey**. Jeho dílo má spirituální přesahy, zenový klid a přitom organickou energii.

Rudka i uhlí jsou u dětí oblíbené pro svou zemitost, nebo také neoblíbené u typů, které se neradi umažou, neboť je jim stopa po uhlí či rudce na rukách nepříjemná. Práce uhlím vyžadují velké formáty, možnost fixovat kresbu. Vhodné jsou také strukturované povrchy papírů, kartonů, které umožní vyniknout kresbě. Uhlí i rudka umožňují pojímat snadněji větší plochy než tužka a stínování vyjadřovat například tlakem a ne liniemi. Uhlí kryje mnohem lépe než tužka.

Pastel v díle umělkyně **Marianne Mitchell** z Filadelfie hraje hlavní roli. Její díla na pomezí abstrakce a figurativnosti jsou hezkou ukázkou využití práce s názvem díla. Nicméně ona s pastelem zachází spíše malířsky, což je pro pastel typické: lze využít jak kresebně tak malířsky a samozřejmě oba přístupy kombinovat. Účinek pastelu je také závislý na barvě i struktuře podkladu. Mezi dětmi jsou především suché pastely oblíbené, na rozdíl od starších lidí se nebojí jejich vlastností, jako je roztíratelnost, barevná výraznost. Bez cviku neumožňují vykreslování přílišných detailů na menších formátech.

Obrázek 78: Detail květu, žákyně 11 let, suchý pastel

Perokresba z dílny britského umělce **Eda Fairburna** je moderním dílem, které on sám nazývá topopointilismus. Pracuje s mapami, které dotváří a výsledky jsou okouzující. Jako z dětmi oblíbeného fantasy světa jsou zase perokresby anglické kreslířky **Laury Footes**. Jakousi davinciiovskou školu můžeme obdivovat v perokresbách Kanadana **Andrewa Reddinga**. Jeho díla jsou plná soustředěného realismu a zobrazování lidské anatomie. Perokresba je vděčná při hravé práci s ní a mokřím podkladem, ale také při objevování a trénování způsobů vedení linky.

Kresba fixem je oblíbená nejen u dětí, ale také u mnoha současných umělců. Makedonec **Dimitris Dimitriadis** si pohrává s různými možnostmi stop hrotů fixu a vytváří tak hravé abstraktní kompozice. Floridská umělkyně **Lauren McKenzie Noel** fixy vytváří své obrazy věnující se problematice diverzity, identity a ženství.

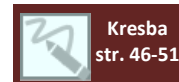
Fixy jsou u dětí předškolního a mladšího školního věku oblíbené a dá se říci, že u dětí, které se rády výtvarně projevují i později, často volí právě fix, který snadno plní funkci k dekorativnímu projevu. Přítlak a variabilní stopa fixu je těžko proveditelná a tak je její omezení v kvalitních úkolech evidentní. Zdánlivá výrazná barevnost také nakonec projev tvůrce omezuje, vytváří mu jasné mantinely a odebírá možnost individuálního barevného výrazu. Fix se ale hodí v úkolech spojených s ilustrací, lettrismem či reklamou. Černý fix je momentálně moderním v tvorbě doodlingu.

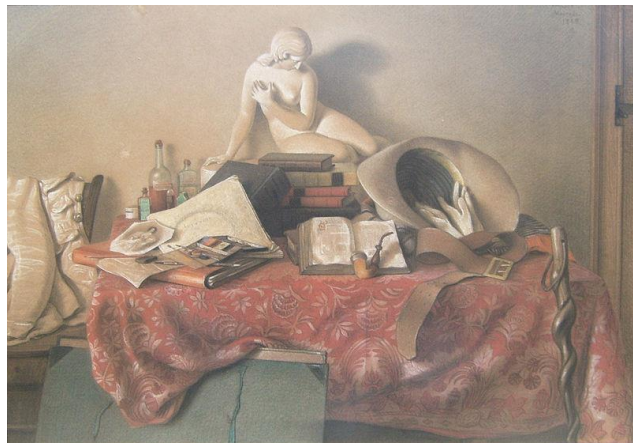
Obrázek 79: Kresba bílým fixem na lístky, doodle, 10-11 let

6 NÁMĚTY V KRESEBNÉM UMĚNÍ

6.1 ZÁTIŠÍ

Obrázek 80: James Cospito

Obrázek 81: Umělcův majetek, F. W. Lock, 1848

Zátiší

Zobrazování neživých předmětů, odkazuje na skutečnost.

Zdánlivá jednoduchost a přímočarost mu byla vytýkána, ale málokterý předmět je ve skutečnosti neutrální. Zátiší mívají symbolické významy, nesou řadu konotací.

Termín vznikl v 17. stol., některé národy používají rozdílné / své pojmy např.

anglicky „still-life“,
holandsky „still-leven“
(tichý, klidný život),
francouzsky „nature-
morte“, italsky „natura-
morta“ (mrtvá příroda).

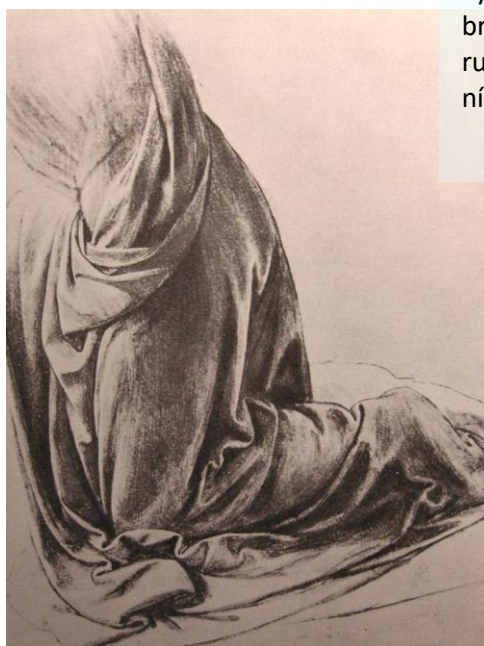
6.2 DRAPERIE

Obrázek 82: Studie oděvu pro sedící postavu, Leonardo da Vinci, mezi 1470-1484

Obrázek 83: Studie draperie, Albrecht Dürer, 1508

Obrázek 84: Studie draperie, Leonardo da Vinci

Draperie

Ztvárnění látkových partií soch, obrazů a kreseb jsou důležitým stylovým prvkem a také vodítkem pro určování stáří, původu a někdy i autora díla.

Draperie často umělcům umožňovala projevit svou individualitu, na druhou stranu i pro způsoby zobrazování draperií vznikaly pravidla a vzory.

Někteří umělci jsou dnes ceněni právě pro svou schopnost zobrazování draperií. Např. německý malíř známý jako Mistr coburských rondelů z konce 15. století.

Mistr Koburských rondelů bývá někdy také označován jako Mistr studií draperií, neboť se mnoho jemu připisovaných skic vyznačuje výtečným zobrazením záhybů látek rukávů, plášťů i bederních pásů.

Albrecht Dürer

1471-1528

Německý malíř, grafik, teoretik umění

Byl prvním německým umělcem, který psal o svém životě, jako první zacházel s autoportrétem jako se samostatným žánrem, akvarel a tisk přivedl již v raném stádiu k umělecké a technologické dokonalosti, jako první v Německu kreslil akty podle živých modelů a jako první podpořil své praktické dílo umělecko-teoretickými pojednáními.

Do jeho velkolepého díla patří více než 1100 kreseb, 34 akvarelů, 108 mědirytů a leptů, kolem 246 dřevořezů a 188 maleb. Toto rozsáhlé dílo dokládá ideální syntézu zaalpské výtvarné tradice 15. století, italské renesance a nizozemského realismu.

Používáním slavné a tolik kopírované zkratky AD se zapsal do dějin jako jeden z prvních umělců užívajících podpis jako marketingovou značku jako logo.^{xv}

6.3 KRAJINA

Obrázek 85: Krajina s farmářskou zdí, Van Gogh, 1888

Krajina

Samostatně, jako žánr, se krajina objevuje až v 17. století v baroku v Holandsku.

Její podoby jsou různé, od realistických, přes idealizované, až po symbolické, nosící významy transcendentální, nebo fantastní, či naopak fotorealisticke.

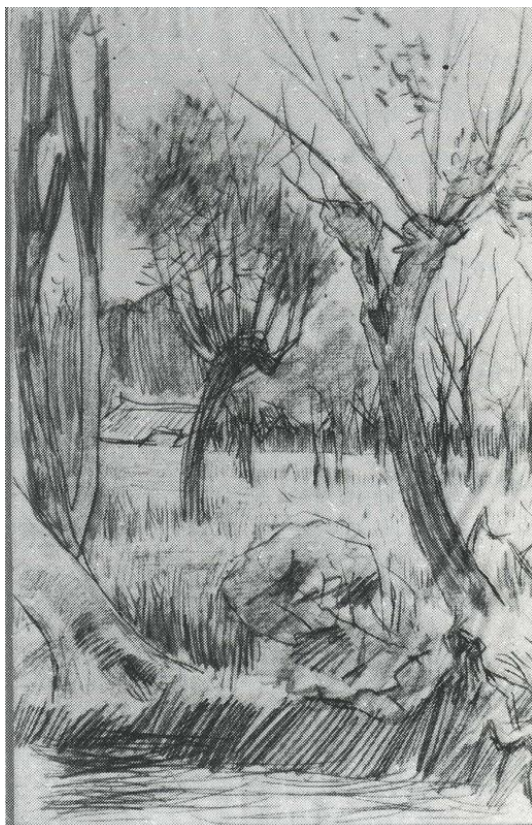
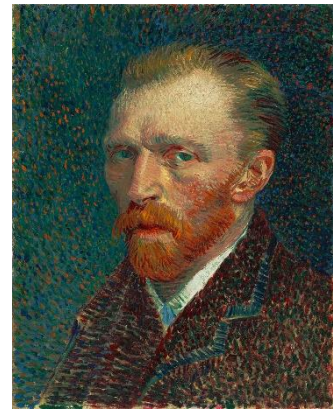
Vincent van Gogh

1853-1890

Nizozemský malíř a kreslíř

Byl jednou z největších osobností světového výtvarného umění a je dnes pravděpodobně nejznámější postavou holandské historie. Gogh vytvořil v relativně malém časovém intervalu deseti let zhruba 900 maleb a 1100 kreseb. Goghovo dílo bylo za jeho života takřka neznámé (prodala se jen jedna malba necelý rok před Goghovou sebevraždou). Za života se van Gogh nedočkal výraznějšího uznání.

Svým stylem zapadá van Gogh nejvýrazněji mezi fauvisty, expresionisty, z části pak i mezi ranou abstrakci. Novátorským pojetím reality změnil náhled na tradiční impresionistickou malbu a z uměleckého hlediska významně ovlivnil především první polovinu 20. století. Vůlí vyjádřit vlastní pocity se stal mimoděk jedním ze zakladatelů právě nastupující umělecké větve zvané expresionismus.^{xvi}

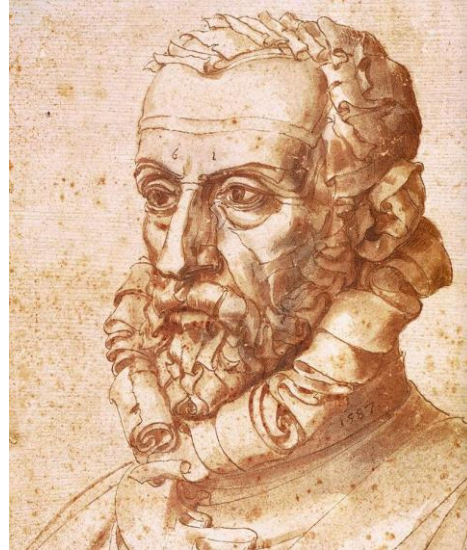
Obrázek 86: Krajina s vrbou, Vincent van Gogh, 1885

6.4 PORTRÉT

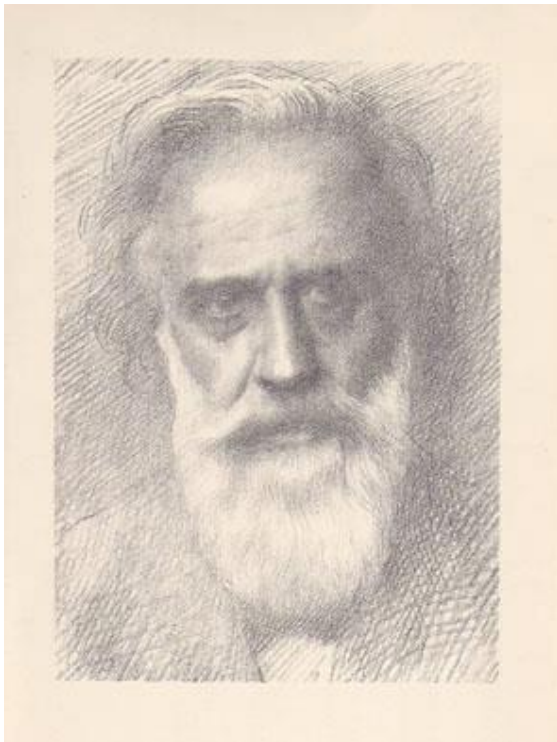
Obrázek 87: Autoportrét, Albrecht Dürer, 1484

Portréty manýristického italského malíře a dekorátéra Giuseppe Arcimbolda, který působil také na pražském dvoře, jsou velmi svérázné. Podobizny osobností totiž vytvářel z různých předmětů, plodů, květin či zvířat. Vytvořil také vlastní autoportrét s názvem Muž z papíru.

Obrázek 88: Muž z papíru, G. Arcimboldo

V Miláně pro císaře Rudolfa II. Namaloval jeho portrét jako Vertumna (1590)

Obrázek 89: Autoportrét, Alphonse Legros, 1898

Dokážete určit alespoň část květin, ovoce, nebo zeleniny?

Obrázek 90: Autoportrét, Egon Schiele, 1912

Egon Schiele

1890-1918

Rakouský malíř a kreslíř

Byl žákem Gustava Klimta. Poté, co opustil vídeňskou secesi, si vytvořil vlastní působivý styl, jenž svou náladou zapadá do evropského expresionismu. Je autorem provokativních aktů v pohnutých pozicích, portrétů měst a vlastních podobizen. Často pobýval a tvořil v Českém Krumlově, ze kterého pocházela jeho matka.^{xvii}

6.5 FIGURA

Obrázek 91: Útok zadrženi Delvilla Wooda, William Roberts, 1916

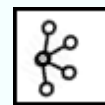
Obrázek 92: Z výstavy v Albertině, Maria Lassnig, 2017

Slovo Figura má ve výtvarném umění více definic, které je třeba rozlišovat.

1, Obecně: postava
Např. figurální kresba – zobrazující člověka, lidské tělo

2, Figurativní umění: zobrazující umění. Tj. na obraze je věc, krajina, figura, zátiší, apod. Je opakem nefigurativního umění, kterému se říká také umění abstraktní. V tomto smyslu se používá od konce 1. poloviny 20. století z nutnosti odlišit jej právě od abstrakce. K návratu figurativního umění došlo v 60. letech v podobě hnutí nové figurace a později fotorealismu.

Pojem figura se vyskytuje i v jiných oborech:

Hudba: drobný hudební útvar

Sport: složitější cvik či jejich sestava

Lingvistika: foném nebo hláska, která nese význam

Rétorika: řečnická figura

Joseph Beuys

1921-1986

Německý performer, sochař, malíř, estetik, filosof, teoretik umění, pedagog.

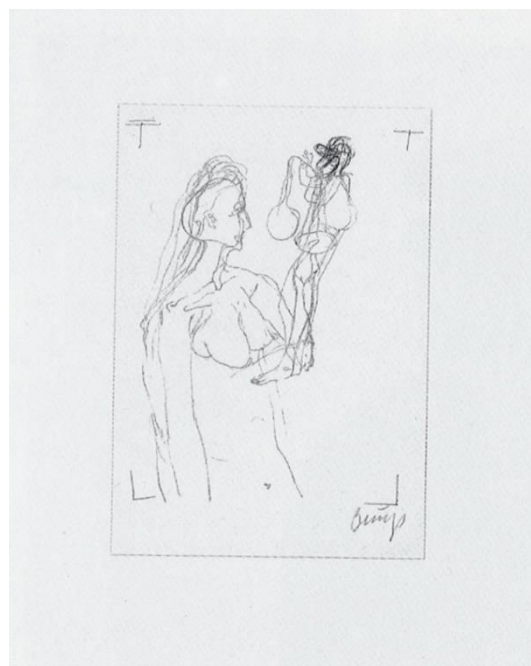
Beuys je jedním z hlavních představitelů konceptuálního umění, ve kterém je každodenní život kreativním procesem, v němž se každý může stát umělcem. Chopil se pozice šamana společnosti a jeho úmyslem bylo zahnat krizi lidstva vzniklou z neshod mezi uměním a vědou. Aby našel společné prvky, tvořil objekty a scénáře, které měly šokem působit na intuici diváka.

Beuys organizoval performance, vytvářel také sochy, navrhl více než 450 grafik a plakátů a namaloval celou řadu kreseb. Byl vyhledávaným a inspirativním učitelem, byl velmi charismatickou a vlivnou postavou německého i evropského umění. Ovlivnil celou řadu umělců i uměleckých sdružení, byl velkou inspirací také pro skupinu Fluxus. Beuys se angažoval i politicky – byl pacifistou a aktivně bojoval proti atomovým zbraním. Byl ekologickým aktivistou a byl dokonce kandidátem strany zelených v Evropském parlamentu.

V roce 1982 také zorganizoval zasazení sedmi tisíc dubů v Kasselu v Německu v rámci výstavy Documenta 7.^{xviii}

Obrázek 93: Dívka s jablkem, Joseph Beuys, 1954

Obrázek 94: Joseph Beuys, 1975

6.7. APLIKACE VE VÝTVARNÝCH ČINNOSTECH SE ZAMĚŘENÍM NA SOUČASNÉ UMĚNÍ

Náměty zmiňované v této kapitole mají samozřejmě své zastoupení také v současném umění. Zajímavá jsou zátěší ze zmuchlaných papírových pytlíků mladého kreslíře **Reagana Koepsela**, který je z tohoto námětu nadšený, protože vytváří dramatické stíny a možnost zabývat se tónem. Kreslí uhlím na šedý nebo hnědý papír, zátěší doplňuje vlnitou lepenkou. **Cindy Wright** ve svých zátěších zpodobňuje zakonzervovaná zvířata, která z říše živých posouvá ve svých zátěších do role statických objektů bez pohybu, života.

Krajina současných autorů je často veduta městská či velkoměstská, konfrontující přírodu s civilizací, technologiemi či infrastrukturou. Anglický umělec **Rackstraw Downes** je krajině ve své tvorbě věrný již několik desetiletí. Bez pomoci počítače nebo kamery staví svůj stojan na přehlížená místa od měst po pouště, kde kreslí (či maluje) svá díla. Indický umělec **Sangram Majumdar** vytváří kresby městských krajin, zastavených oblastí, lesa, domů, kopců čtvrtí.

Michael Ryan kreslí portréty. Zabývá se historií, kterou každý portrétovaný má a kreslí portréty lidí z minulosti. Za pozornost jistě také stojí tvorba **Amelie Chabannes** a její dvojportréty, kresby kombinované s perforací materiálu, jeho narušením.

Také figura je nevyčerpatelným námětem. **Nikoleta Selukovic** kombinuje kresbu postav s fotografií. Ve své sérii tak například zpracovává starořecké pojmy, jako hypnos, parrhesia, arche apod. Indická umělkyně **Nalini Malani** ve svých figurálních kresbách zpracovává témata náboženství, lidových tradic, rozličných kultur (rozmanitost vs. nacionalismus a nebezpečí z něho plynoucí).

V pracích žákyň a žáků na prvním stupni jsou náměty jako zátěší, portrét či figura někdy vzácnější ve své studijní podobě. Portrét může být osobní výzvou kreslíře, protože se vystavuje potenciálnímu zklamání nad nepodobou s vlastní tváří. Lze se tomu vyhnout např. upřením nějaké podmínky pro studijní kresbu, jako je pohled na podklad, či zrak.

Obrázek 95, 96:
Kresba poslepu,
žákyně 2. a 3.
třída

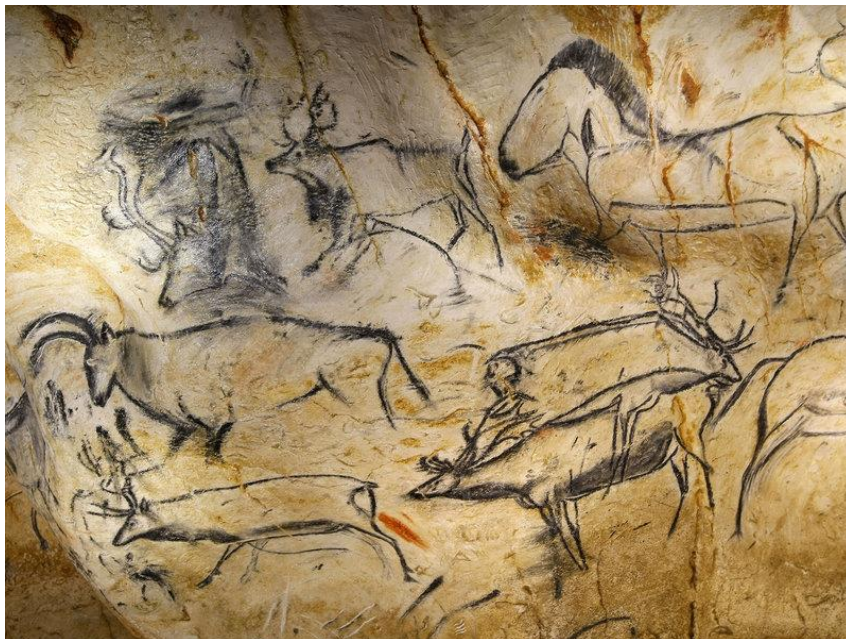
Studijní kresba zátiší je pro děti výzvou, ale zároveň jim dává okusit radosti z výsledku u těch dětí, které inklinují k realistické nápodobě skutečnosti. Tato tendence je nicméně v určitém věku převládající.

Obrázek 97: Tulipány, žákyně 3. třída

7 KRESBA A JEJÍ VÝVOJ

Kresba je jedna z nejstarších uměleckých forem, umožňuje komunikovat ideje jiným způsobem těžko sdělitelné. Proto se ke kresbě rády uchylují děti a proto její počátky sahají až do období jeskynních maleb (nejstarší přes 30 tisíc let).

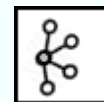

Obrázek 98: Kresby lvů v jeskyni Chauvet v jižní Francii

Obrázek 99: Kresba v jeskyni Cosquer v Calangue de Morgiou ve Francii

Vchod do jeskyně se nachází 37 metrů pod hladinou moře, objevena v roce 1991, dnes přístupná 175 m dlouhým tunelem.

Jak se určuje stáří kamenných paleolitických artefaktů?

Paleolit jako nejstarší období lidských dějin sahá od samotných počátků lidské přítomnosti na Zemi (asi 3,5 milionu let) až do nástupu neolitické zemědělské civilizace před 10 000 lety. Zatímco v neolitu se datuje podle keramiky, v paleolitu podle kamenných nástrojů.

Existují naleziště, která jsou dobře datovatelná – buď stratigraficky (podle následnosti půdních vrstev) anebo různými chronologickými absolutními přírodovědnými metodami.

Z těchto nalezišť pocházejí datované kolekce kamenných nástrojů různých skupin a typů. S těmi je pak možné srovnávat a analogicky k nim přičleňovat kamenné nástroje z jiných lokalit, které se nenajdou v datovatelných souvislostech – tím je u těchto kamenných artefaktů přibližně určeno jejich stáří. Kamenné nástroje se mohou najít i zcela na povrchu, kam je vynesla půdní eroze. V takovém případě archeology zajímá i geomorfologický vývoj lokality.

(Kde začíná umění? – 21století.cz. 21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT)

Pravěcí lidé kreslili nebo ryli nejdříve do kamene, později také do kosti a slonoviny. Keramiku kresba zdobí od mladší doby kamenné. O několik tisíciletí později ji k dokonalosti dovedli Řekové ve svém černofigurovém stylu.

Obrázek100: Amfora s černofigurovým stylem, Quadriga, pozdně archaické období

Starověcí Egypťané (začínající kolem 3000 př.n.l.) zdobili stěny svých chrámů a hrobek scénami každodenního života. Tyto kresby měly plochý lineární styl. Texty psané na papyrus (raná forma papíru) byly ilustrovány podobnými návrhy v peru a inkoustu.

Jak se jmenuje rostlina, která ve starověkém Egyptě sloužila k výrobě papýru (lodyhy se nařezaly na tenké plátky, které se překládaly přes sebe a zalisovaly)? Dnes bývá pěstována i jako pokojová rostlina.

Obrázek 101: Rostlina k výrobě papýru

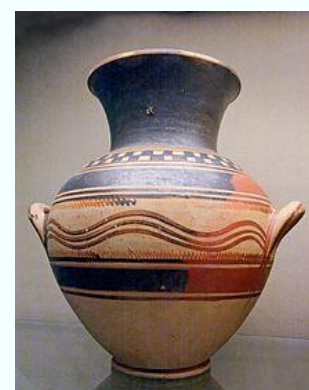
Vázové umění

Vychází z tradice výroby a užívání řady tvarově rozmanitých nádob vázového typu.

Pásovité dekor váz se podřizoval tvaru nádoby, užití motivy byly rostlinné, zvířecí, figurální a ornamentální. Vznik vázového malířství je kladen do přelomu druhého a prvního tisíciletí př.n.l.

Vyvíjelo se od prehistorického období přes období archaické (geometrický, orientalizující a černofigurový styl) k období klasickému (červenofigurový styl).

Po peloponéských válkách došlo k úpadku athénskému vázového malířství, helénské vázy byly zdobeny již pouze prostým ornamentálním dekorem.

Obrázek 102: Protogeometrická amfora, kolem 930 př.n.l.

Obrázek 103: Malba z hrobu TT52 písaře Nachtiho, el-Kurna, Egypt, 1422-1411 př. n. l.

Středověké umění mělo za úkol oslavovat boha, seznamovat lidi s náboženskými tématy. Malba i kresba se objevovaly především jako ilustrace Biblí a modlitebních knih, které vytvářeli mniši. Rukopisy se psaly ručně na telecí kůži, později na papíře. Dle movitosti zadavatele se používalo zdobení zlatem, nebo jen pero a inkoust. Ploché, lineární tvary často připomínaly kovářské okrasné vzory užitého umění.

Po dlouhou dobu pak byla kresba chápána jako pomocná technika malby. Tento názor převládal ve vrcholném i pozdním středověku. Umělcům k vytváření kreseb sloužily znovupoužitelné destičky, vyráběné z břidlice, vosku, dřeva. Vrcholná středověká kresebná díla najdeme právě ve formě iluminací rukopisů.

Iluminace

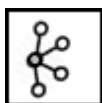
(lat. *iluminatio*, osvětlení, ozdobení) je výtvarný, často barevný obrazový doprovod textu ve středověkých rukopisech. Písař nejprve rozvrhl a nalinkoval stránku, do řádků napsal text a na vhodných místech vynechal místo pro iluminace. Člověk, který kreslil iluminace, byl iluminátor.

Obrázek 104: Nejstarší dochované zobrazení atentátu na Tomáše Becketa. Illuminace rukopisu ze 13. století

Obrázek 105: Illuminace v kronice, neznámý autor, okolo 1360

Tomáš Becket

Svatý Tomáš, asi 1118-1170, byl kancléř krále Jindřicha II, a arcibiskup z Canterbury, který hájil práva a svobodu církve proti králi. Byl zavražděn ve své katedrále královými rytíři.

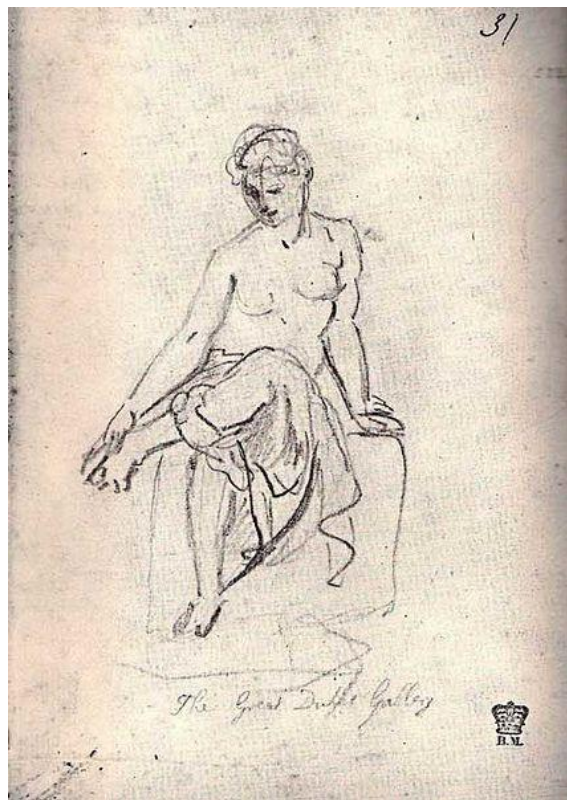
Kresba se často používala v přípravných etapách uměleckého díla. Papír nebyl v Evropě známý až do roku 1100, a zpočátku bylo drahé a obtížné jej získat. Po celá staletí, umělci dělali jejich přípravné kresby na jednorázových, nebo znovupoužitelných deskách vyrobených z břidlice, dřeva, nebo vosku. Někteří malíři provedli své přípravné kresby přímo na panel nebo stěnu, která měla být natřena. Ty byly pokryty v poslední fázi malby.

Papír pochází z Číny. Existuje hypotéza, že Číňané už ve 3. tisíciletí př. n. l. vyráběli papír z konopí. Doložená je ale až výroba papíru kolem 1. století n. l. (uvádí se kolem roku 105). Vynálezce byl vládní úředník a eunuch **Zai Lun**. Ten podle starých čínských záznamů vyráběl papír z bambusových odřezků a vláken jakýchkoliv rostlin, která byla dostatečně pevná a pružná. Suroviny se povařily a rozmělnily na kaši, přidaly se hadry, někdy i kůra. Do směsi se ponořila bambusová síť, na které ulpěla tenká vrstva kaše a z ní se oklepala přebytečná voda. Pak už se jen papír odloupl od sítě a dal se sušit.^{xix}

Dnes se papír ručně vyrábí jen zřídka. Víte, kde v České republice nalezneme stále fungující ruční papírny?

Umělci pak kopírovali kresby namísto práce přímo ze živých modelů nebo z přírody. Kresba se více rozšířila s používáním papíru v Evropě, sloužila přesto stále jako přípravné a studijní médium, jakožto přesný nástroj k zachycení myšlení, k reprodukování a studiu reality.

Obrázek 106: Skica sedící nymfy, Sir Joshua Reynolds, 1752

Během středověku měly kresby další významnou funkci. Pomáhaly umělcům vést záznamy o obrazech (motivech), které často používají. Kresby pera a inkoustu lidské postavy, kostýmů, rostlin a zvířat a mnoho dalších forem byly shromážděny v modelových knihách. Kresba se často prováděla stříbrným pisátkem nebo ostrým perem, předlohy byly často uspořádány do formy tzv. *taccuini*, neboli vzorníků.

Když se na počátku 14. století v Itálii rozmohla fresková malba, kresba sloužila jako příprava pro malbu. Kreslířské rozvržení budoucí malby bylo důležité z důvodu nutnosti rychlé práce na schnoucí vlhké omítce. Tento postup později nahradily kartony.

Obrázek 107: Studie pro fresku Alegorie na počest Ranuccia Farnese, Francesco de' Rossi

Přenos přípravné kresby na zeď

Jakmile umělec nakreslil karton, měl dvě možnosti, jak motiv přenést.

První bylo vytváření malých otvorů do kartonu po liniích kresby. Speciálním prachem z dřevěného uhlí se skrze otvory kresba přenesla na podklad. Tečky pak sloužily jako vodítko pro malbu.

Druhá, rychlejší, metoda přiložila karton k vlhké omítce a pevným nástrojem byly její obrysy protlačeny a otištěny na stěnu. Takto byl ale karton také rozřezáním zničen.

Přípravných kreseb třeba už i ze 14. a raného 15. století se nedochovalo mnoho, protože nebyly považovány za něco hodnotného. Dnes je možné kresebné přípravy pod malbou (tzv. podkresby) vidět pomocí metody infračervené reflektografie.

Obrázek 108: Portrét Dolors Vidal, malba a výsledek reflektografie, Hieronymus Bosch

Moderní kresba má svůj počátek v Itálii na počátku 15. století v období renesance. Papír byl stále dostupnější a tak se také kreslilo mnohem více.

Kresba byla považována za základ práce ve všech oblastech umění. Studenti umění se nejprve naučili kreslit, než pokračovali v malbě, sochařství nebo architektuře. Kresba byla používána jako nástroj pro studium přírody, který se stával stále důležitějším. Umělci poprvé pozorně sledovali fyzickou strukturu lidského těla a začali čerpat z nahých modelů. Obraz lidské postavy se stával stále realističtějším.

Renesančním umělcům již byly známy pomůcky, které výtvarníci používají dodnes: bílý a barevný papír, olůvko, uhel, rudka, štětce, akvarel, kvaš. Stále častěji používali také černé a červené křídly a dřevěné uhlí. Mezi nejslavnější kreslíře tohoto období patří **Leonardo da Vinci** a **Michelangelo**.

Obrázek 109: Studie k Libyjské Sibyle, Michelangelo, rudka na žlutém papíře

Tato studie je jednou z mnoha kreseb, které Michelangelo provedl při přípravě na malbu největšího nástěnného obrazu všech dob: nástropní fresky v Sixtinské kapli Apoštolského paláce ve Vatikánu. Michelangelo prací na vyzdobení stropu strávil období mezi lety 1508 až 1512.

Kresba pro fresku Sibyla Libyjská – pohanská věštkyně, která sahá po knize poznání, je pravděpodobně jednou z mnoha, pro kterou byl modelem muž.

Olůvko

Jedná se o kovovou tyčinku s hrotem na jedné straně, který byl vyroben z olova, stříbra nebo zlata. Na předem připraveném povrchu vytvářel linku podobající se linkám dnešní tužky. Používalo se již kolem roku 70 n. l. v kombinaci s pergamenem nebo dřevěnou deskou předem upravenou kostní moučkou a arabskou gumou.

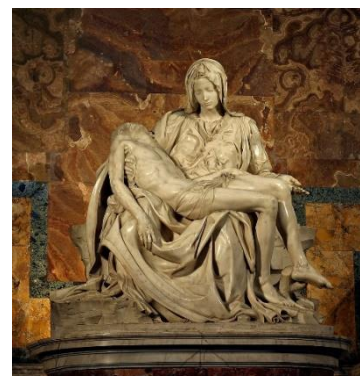
Chcete-li si tuto techniku vyzkoušet, opatřete si asi 10 cm dlouhý kousek svářecího olova. Hrot upravte ořezávkem.

Michelangelo Buonarroti

1475-1564

Italský sochař, architekt, malíř, básník

Představitel vrcholné renesance a manýrismu. Michelangelo byl geniálním umělcem, posedlým hledání dokonalosti a snahou dokázat, že je nejlepší. Disponoval bohatou představivostí a fantazií, podobu svých děl měl promyšlenou dříve, než na nich začal pracovat. Nejednou se proto stalo, že dílo, s nímž nebyl spokojen, poškodil, neboť je nedokázal zhotovit přesně podle svých představ. Žil střídavě ve Florencii a v Římě, zpočátku působil krátce v Bologni. Pracoval pro Medicejské i florentskou republiku, renesanční papeže i nejvýznamnější církevní hodnostáře a stal se zámožným mužem. Za sochu Davida dostal 900 zlatých dukátů, což prý bylo více, než vydělal Leonardo da Vinci za celý život.^{xx}

Umělci žijící v severní Evropě (Německo, Francie, Nizozemsko) v roce 1500 postupně vstřebávali některé myšlenky a styly, které Itálie objevovala. **Albrecht Dürer**, německý grafik a malíř, byl jedním z prvních, kdo do Itálie studijně odjel a inspiroval řadu dalších umělců, aby se vydali na stejnou cestu a renesanční myšlenky a umělecké postupy využívali a také transformovali do svých specifických osobních či národních podob.

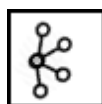

Obrázek 110: Nosorožec, Albrecht Dürer, inkoustová kresba, 1515

Severní umělecká tradice zůstala odlišná od italské. Zatímco Italové kreslili především studie, které jim potom sloužily jako přípravy malířských obrazů, zaalpská umělecká tradice vytvářela kresby jako hotová díla, která také prodávali. Obzvláště oblíbené byly portréty a kresby krajiny. Vynikajícími příklady zaalpské renesanční kresby jsou přesné studie Dürerových lidí, zvířat, krajin a rostlin, zejména těch, které jsou vykresleny v akvarelu a křídě. Stejně jsou portrétní kresby švýcarského umělce **Hanse Holbeina** mladšího.

Obrázek 111: Portrét ženy s nápisem „Královna Anna Bollein“. Hans Holbein, Křída a inkoust na papíře, asi 1533-1536

Anna Boleynová

V letech 1533-1536 anglická královna, druhá manželka Jindřicha VIII., matka královny Alžběty I.

Pro nemožnost porodit syna byla souzena a popravena za cizoložství.

Po korunovaci její dcery Alžběty byla uctívána jako mučednice a hrdinka anglické reformace. V průběhu staletí byla inspirací nebo byla zmiňována ve spoustě uměleckých a kulturních dílech. Byla nazývána jako nejvlivnější královna v anglické historii, protože kdyby nebylo anulování sňatku s Kateřinou Aragonskou, nemusela by vzniknout anglikánská církev.

Přesnost a kontrolovaná dokonalost renesančních kreseb byla v barokním období nahrazena živějšími formami a odvážnějším využitím materiálů. Pero a křídou doplňuje akvarel. Skvělými příklady umění baroka jsou kresby **Petra Paula Rubense** z Flander, inspirované italskými malíři.

Rubensova tvůrčí schopnost se dnes posuzuje také podle kreseb a skic, protože to byl velmi zaměstnaný umělec, v jehož dílně vzniklo na 2500 obrazů, vytvořených také Rubensovými spolupracovníky a žáky na základě jeho kresebné práce. Jeho životopisci tvrdí, že kreslil nebývale rychle, zřetelnými, dlouhými a expresivními čarami. Dával přednost krémově zbarvenému papíru a uhlu nebo černému kameni. Ke zvýraznění světla a jasnosti používal bílou křídou nebo rudku, byla-li žádána barva pokožky.

Obrázek 112: *Mladá žena se složenými pažemi*, Peter Paul Rubens,

Rubeneska

Z výrazu Rubenesque. Žena s podobným tělem jako ženské postavy na díle Petra Paula Rubense: plnoštíhlá až baculatá žena s oblými boky, větším pozadím.

Obrázek 113: *Tři Grácie*, Rubens, olej na plátně, 1639

Největší rozmach tohoto období v Holandsku byl okolo roku 1600. **Rembrandt van Rijn** byl pravděpodobně jeho nejslavnějším malířem. Dokázal vyjádřit formu, pohyb a emoce pouhými několika jednoduchými čarami pera.

Obrázek 114: Lov malého lva, Rembrandt van Rijn, asi 1629

Rembrandt van Rijn

1606-1669

Nizozemský malíř, kreslíř, grafik, rytec

Je považován za jednoho z nejlepších malířů a grafiků západního umění. Doba jeho tvorby spadá do tzv. nizozemského zlatého věku, (nizozemsky Gouden Eeuw), období rozkvětu nizozemské společnosti a její kultury v 17. století. Slavným se stal již za svého života a záhy byl považován za největšího nizozemského malíře. Rembrandt ve svém díle prokazuje výjimečnou znalost klasické ikonografie, technicky mistrné zvládnutí šerosvitu a figurální malby. Jeho dílo zahrnuje portréty, zejména autoportréty, a také holandské krajiny a obrazy s mytologickými či biblickými tématy.^{xxi}

Rembrandt.

V 18. století Francii dominovalo rokoko. Od baroka převzalo vznešenost, smyslovost a ornamentálnost. Tento nový styl nahradil intimnějším a křehčím výrazem expresivní sílu a dynamiku baroka. Pro dílo **Jean-Antoina Watteaua** či **Françoise Bouchera** jsou charakteristické dekorativní linie a veselé náměty. Oba umělci často kreslili červenou, černou a bílou křídou.

Watteau byl považován za malíře galantních scén. Měl objemné skicáře plné kreseb postav, hlav, rukou a oblečení, které používal při malování svých obrazů.

18. století je ve znamení počínajícího rozdrobování stylů. Francouzská revoluce s sebou přinesla nový klasický styl, odrážející období starořímské republiky: neoklasicismus.

Právě na počátku tohoto století byla také vyrobena tužka, která se rychle stala mezi umělci oblíbenou.

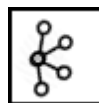
Obrázek 115: Studie stojícího tanečníka s nataženou paží, Jean Antoine Watteau, křída, asi 1710

Francouzský umělec **Jean François Dominique Ingres** v tomto médiu vytvářel vysoce ceněné portrétní kresby. Tvrdil, že „malujete zároveň s tím, jak kreslíte“, „detaily jsou žvanilové, které je nutno držet pod kontrolou“, nebo že dobrý kreslíř musí umět sledovat vše najednou“.

Obrázek 116: Studie portrétu princezny de Broglie, Jean François Dominique Ingres, okolo 1851-1852

Španělský umělec **Francisco Goya** je, kromě svých proslulých obrazů) známý svými expresivními kresbami vykreslenými štětcem s černým a šedým práním a rytinami se sociálními náměty a protesty proti válce.

Obrázek 117: Umírající, Francisco Goya, asi 1825-1828

Španělská válka

Roku 1807 navzdory paktu neutrality zahájila francouzská vojska v čele s císařem Napoleonem invazi do Španělska. 2. května 1808 propuklo v Madridu lidové povstání proti francouzské nadvládě, bylo ale krutě potlačeno. Začala španělská válka za nezávislost, která trvala pět let. Z toho období pochází další známý Goyův cyklus s názvem Hrůzy války.

Po Napoleonově porážce a abdikaci (1814) se vrátil do Španělska král Ferdinand VII., který zahájil tvrdé represe vůči liberálům. Goya zůstal dvorním malířem a vytvořil historické obrazy Druhý květen 1808 a Třetí květen 1808. Musel se však hájit před inkvizicí proti obvinění z obscénnosti kvůli obrazu Nahá maja (Maja desnuda).

(Francisco Goya – Wikipedie)

Francisco Goya

1746-1828

Španělský malíř a rytec

Odvážný umělec, který portrétoval španělskou královskou rodinu, šlechtu, vytvářel líbezné i brutální obrazy, sarkastické a ironické výjevy, nadčasové existenciální i apokalyptická díla. Zanechal po sobě mozaiku složenou ze stovek obrazů. Jeho dílo je charakteristické volnými tahy štětcem, v té době nevídaným odpoutáním se od povinnosti malovat přesně podle reality.

Goyovo umění mělo velký vliv na moderní umělce, např. Jamese Ensora, Edvarda Muncha, Pabla Picassa. Jeho díla patří mezi předstupně budoucích uměleckých směrů (realismus, romantismus, impresionismus, expresionismus, surrealismus).

19. století je ve znamení romantismu, realismu a vzniku moderních uměleckých směrů. Nejhlasilivějším mluvčím romantismu byl **Delacroix**, kolorista a mistr skic a kreseb. Průkopníky realismu se stali **Rousseau**, **Courbet**. Všichni malíři tohoto období byli vynikajícími kreslíři. Od počátku 19. století bylo umění osvobozeno od minulých tradic. To znamená, že definice kresba byla také rozšířena. Tradice akademického vzdělávání založeného na kreslení dominovala evropskému umění od renesance. V poslední čtvrtině 19. století začali umělci zpochybňovat přednosti tohoto postupu.

Také se mění přístup k malbě. Impresionisté malují barvou a světlem, rovnou na plátno, bez přípravné kresby. Všichni impresionisté se spoléhali na kresbu: **Degas** je svými výjimečnými pastely jistě jedním z nejlepších kreslířů vůbec, **Toulouse Lautrec** je znám skicami barevnými tužkami nebo křídou, **van Gogh** dokázal vyjádřit stejnou expresivitu ve svých kresbách tužkou a inkoustem jako ve svých obrazech.

Impresionistické hnutí 2. třetiny 19. století ve Francii bylo vedeno Edgarem Degasem. Experimentoval s různými technikami s velmi originálními výsledky. Mezi jeho oblíbené náměty patřily každodenní scény, baletní tanečnice a dostihové závody.

Obrázek 119: Tanečnice upravující si střevíc, Edgar Degas, grafit, uhel, 1873

Kresba spolu s pochybnostmi o opodstatněnosti jejího dosavadního významu se osvobozuje z područí ostatních výtvarných forem. Veřejná prezentace kresby je veřejně akceptována a všechny významné proudy jsou dále zastoupeny také v kresbě.

Např. kubismus - **Pablo Picasso**, abstraktní expresionismus - **Jackson Pollock**, fauvismus - **Henri Matisse** či postmodernismus - **Robert Rauschenberg**. Právě kubismus je pro kresbu zvláště přínosný: potlačuje barevnost, soustředí se na tvar, poukazuje na důležitost vzájemných vztahů a úhlu pohledu a to vše je vlastní i kresbě. Stejně tak expresionismus, který kresbě vyhovuje, protože preferuje uvolněný, syrový, individuální rukopis.

Obrázek 120: Zátiší s jablky, Henri Matisse

Obrázek 121: Portrét Sylvette David, Pablo Picasso, kresba uhlím 1954

Obrázek 122: Číslo 7, Jackson Pollock, 1951

Obrázek 123: Vygumovaná de Kooningova kresba, Robert Rauschenberg, 1953

Materiálové experimenty, technicistní a schematické kresby, automatické kresby, koláže i asambláže vymaňují kresbu z klasických pojetí a dvojrozměrnosti až k její expanzi do prostoru konstruktivistů, stavbě **Schwittersových** Merzbau a celé řadě prostorových instalací.

Kresba se nakonec nástupem postmodernismu stává prostředkem experimentu a projevuje se jako způsob myšlení. Nejvýznamnějším dílem tohoto období je práce **Roberta Rauschenberga** Erased de Kooning Drawing z roku 1953. Zde je kresba poprvé představena jako myšlenka. Rauschenberg chtěl zjistit, jestli může vzniknout umění tím, že se stopy po něm vymažou gumou. Proto Rauschenberg přesvědčil svého přítele, holandsko-amerického abstraktního malíře **Willema de Kooninga**, aby obětoval jednu ze svých kreseb a vymazal ji. Rauschenberg uvádí, že de Kooning pro jeho projekt záměrně vybral takovou kresbu, o níž si myslel, že ji nebude snadné vygumovat, což se následně potvrdilo; Rauschenberg ji gumoval celý měsíc, než byl spokojen s výsledkem. A diváci se mohou rozhodnout, zda je obrázek bez obrázku stále obrázkem nebo zda vystavované dílo představuje jen prázdný rám obklopující absenci díla - symbol věčné umělecké ztráty. Vygumovaná de Kooningova kresba nebyla ani tak negací, jak se Rauschenberg sám později nechal slyšet, byla to spíše oslava jednoduchého nápadu, který venkoncem nebylo až tak jednoduché zrealizovat, jak by se na první pohled snad mohlo někomu zdát.

7.1 ČESKÁ KRESEBNÁ SCÉNA

Jména těchto výtvarníků jsou úzce spjata s kresbou. U některých je kresba základem jejich volné grafické tvorby, ilustrační tvorby, ale také se promítá do jejich malby.

Z důvodu licence uvádíme jen jména. Na elearningu je dostupná prezentace ke studiu s díly vybraných autorů.

Aleš Mikoláš	Jiránek Vladimír	Roučka Pavel
Anderle Jiří	Jiřincová Ludmila	Ryvolová Karla
Born Adolf	John Jiří	Seydl Zdeněk
Bouda Cyril	Kašpar Adolf	Sís Petr
Braunerová Zdeňka	Klápště Jaroslav	Sklenář Zdeněk
Brázda Jiří	Komárek Vladimír	Smetana Zdeněk
Cihlář Michal	Konůpek Jan	Suchánek Vladimír
Čapek Josef	Kubínová Eva	Svolinský Karel
Čápková Hana	Kučerová Alena	Šalamoun Jiří
Čechová Olga	Kulhánek Oldřich	Šavel Vladimír jr.
Demel Karel	Kupka František	Šimotová Adriena
Dudek Adolf	Lada Josef	Švabinský Max
Dvořáková Lucie	Liesler Josef	Švengsbír Jiří
Erazim Milan	Mézl Zdeněk	Teissig Karel
Franta Karel	Miklínová Galina	Tichý František
Hísek Jan	Nikl Petr	Trnka Jiří
Holý Stanislav	Pacovská Květa	Váchal Josef
Janeček Ota	Pilař Radek	Vlasáková Eva
Jirků Boris	Procházková Lenka	Zrzavý Jan

8 SLOVNÍK VYBRANÝCH POUŽITÝCH POJMŮ

Abstraktní expresionismus	umělecké hnutí zformované po 2. světové válce v USA, umělci se snažili svou abstrakcí vyhybat kritice společnosti či se jakkoliv se nechávat propojovat s politickými idejemi, prosazuje především hluboké emoce umělce, které vychází z jeho nitra
Akvarel	malířská a kreslířská technika, pracuje s lazurními barvami
Alikvotní tón	vyšší harmonický tón, který zní společně s tónem základním, díky alikvotním tónům jsme schopni např. poslechem rozpoznat, o jaký hudební nástroj se jedná
Asambláž	výtvarná technika, tzv. trojrozměrná koláž
Avantgarda	kulturní a umělecké hnutí 1. pol. 20. stol.
Dřevoryt	grafická technika tisku z výšky, na rozdíl od starší techniky dřevořezu je dřevěná deska vyrývaná napříč k létům
Expresionismus	umělecký směr počátku 20. století, umělecká tendence usilující o přesvědčivé a naléhavé vyjádření vnitřních, mnohdy tragických pocitů
Fauvismus	expresivní malířský směr prvního desetiletí 20. století, charakteristické pro tento směr jsou hravé syté kontrastní barvy, sytostí barev a hloubkou dynamikou barevných ploch se umělci snažili vyjádřit nespoutanou svobodu.
Fotorealismus	malířský směr, populární hlavně v 60. a 70. letech v USA, snažící se zachycovat skutečné objekty na základě fotografie, malby jsou imitací fotografie
Futurismus	umělecký směr počátku 20. století, propaguje radikální odpoutání od minulosti, tradic a konvencí, uctívá moderní civilizaci, velkoměsta, techniku.
Fylogeneze	původ a vývoj druhu
Hieroglyf	označení pro znak, v užším významu použito pro egyptské písmo
Humanismus	myšlenkový proud renesanční doby
Ideoplastické myšlení	princip zobrazování skutečnosti, při němž není představována vnější podoba předmětů, figur a dějů, ale tyto jsou zachycovány zcela abstraktně pomocí jednoduchých linií, geometrických tvarů a šrafur či barevných skvrn
Ikonografie	odvětví dějin umění, zabývající se popisem, klasifikací a interpretací různých zobrazení
Impresionismus	umělecký směr 2. pol. 19. stol., snažící se zachytit okamžitou atmosféru realistického výjevu
Karikatura	zjednodušené, někdy humorné, komické, jindy satiricky kritické a úmyslně zesměšňující, výtvarné či literární dílo
Koláž	výtvarná technika spočívající v lepení výsledného díla z dílčích částí různých materiálů, převážně papíru.
Konstruktivismus	především ruské architektonické a umělecké hnutí, žádá po umělci, aby se obeznámil a ovládl zcela nové nástroje a prostředky umění a aby kombinoval tyto prostředky tak, aby vytvářel nové typy prací, prostředky, které konstruktivisté používali, zahrnují kovy, dráty a kousky umělých hmot

Kubismus	umělecké hnutí přelomu 19. a 20. století, zdůrazňoval ploché dvojrozměrné tvary, odmítal tradiční techniky perspektivy či šerosvitu, nezachycoval světlo ani hloubku, v žádném případě nebyl zobrazením přírody nebo okolního světa, místo toho zobrazoval zcela novou umělou realitu, která ukazovala radikálně fragmentované předměty, jejichž hrany byly viděny najednou ve více pohledech
Lept	grafická technika tisku z hloubky, kdy na kovovou desku (měděnou, zinkovou...) grafik nanese ochranný kryt ze směsi asfaltu, pryskyřice a vosku, pomocí ocelové jehly kreslí do povrchové vrstvy, poté nechá působit kyselinu, která začne v odkrytých místech reagovat s kovovou deskou a vyleptá výjev, který grafik nakreslil
Litografie	kamenotisk, grafická technika tisku z plochy, založená na odpudivosti mastných a vodových složek. Využívá jemného zaleptání jemnozrnného vápence v místech nepokreslených mastnou křídou (tuší). Kresba absorbuje tiskařskou barvu, zatímco nepokreslená místa zůstávají hydrofilní a barvu odpuzují
Manýrismus	přechodová fáze mezi renesancí a barokem, nebo princip tvorby v protikladu ke klasicismu, tvorba založená na specifickém uměleckém prostředku (manýře)
Ontogeneze	původ jedince a jeho vývoj
Ornament	ozdobný prvek, který slouží ke zkrášlení nebo členění staveb, stěn, ploch, tkanin a předmětů, jeho zdobná či estetická funkce silně převažuje nad funkcí zobrazovací nebo vyprávěcí
Performance	jakákoliv situace, která zahrnuje 4 základní elementy: čas, prostor, performerovo tělo nebo přítomnost nějakého média, vztah mezi performerem a publikem, spojuje prvky divadla, hudby a vizuálních umění
Psychologický automatismus	metoda tvorby surrealistických autorů, kdy umělec je ponořený do sebe a zaznamenává bezprostředně své myšlenky, okamžitě zapisuje své stavy a procesy svého nitra. Myšlenky zapisuje bez rozumové kontroly
Rytina	grafická technika tisku z hloubky
Secese	mezinárodní umělecký sloh z přelomu 19. a 20. století, vzniklo jako reakce na převládající konzervativní design vracející se k historickým slohům, snahou bylo najít nový moderní styl vzdálený od mnohdy strnulé minulosti
Suchá jehla	grafická technika tisku z hloubky, kresba rytá ocelovou jehlou do hladké desky, při které vzniká grátek, otištěné linie mají proto měkký charakter
Surrealismus	evropský umělecký směr, ale také životní styl, který usiluje o osvobození mysli, zdůrazňuje podvědomí, snaží se o zachycení snů, představ, pocitů a myšlenek
Šerosvit	výtvarná metoda použití kontrastů mezi světlem a tmou
Typografie	umělecko-technický obor, který se zabývá písmem
Úběžník	bod, ve kterém se setkávají rovnoběžné linie zužující se směrem k horizontu v perspektivě

LITERATURA

1. 'Large Black Landscape', Jean Dubuffet, 1946 | Tate. Tate [online]. Copyright © ADAGP, Paris and DACS, London 2019 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/dubuffet-large-black-landscape-t07109>.
2. 'Site Inhabited by Objects', Jean Dubuffet, 1965 | Tate. Tate [online]. Copyright © ADAGP, Paris and DACS, London 2019 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/dubuffet-site-inhabited-by-objects-t00870>.
3. 500 let od smrti Leonarda da Vinci: co jste o renesančním géniovi nevěděli | Plus. Český rozhlas Plus [online]. Copyright © 1997 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/500-let-od-smrti-leonarda-da-vinci-co-jste-o-renesancnim-geniovi-nevedeli-7905316>.
4. Artland - Discover and Buy Art Online. Artland - Discover and Buy Art Online[online]. Dostupné z: https://www.artland.com/artworks/Artland_1551951676.915_A_Jean_Dubuffet_FR_Jean_Dubuffet_und.
5. Babylonie.cz Uhel - od neandrtalců po současnost. Babylonie.cz Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás [online]. Copyright © Babylonie.cz [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: <https://www.babylonie.cz/blog/uhel-od-neandrtalcu-po-soucasnost>.
6. Babylonie.cz Uhel - od neandrtalců po současnost. Babylonie.cz Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás [online]. Copyright © Babylonie.cz [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.babylonie.cz/blog/uhel-od-neandrtalcu-po-soucasnost>.
7. Babylonie.cz. Babylonie.cz. Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás [online]. Copyright © Babylonie.cz [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: <https://www.babylonie.cz/>.
8. BLÁHA, Jaroslav. Výtvarné umění a hudba. Vyd. 1. Praha: Togga, 2013. ISBN 978-80-87258-69-9.
9. BUGLER, Caroline, Ann KRAMER, Marcus WEEKS, Maud WHATLEY a Iain ZACZEK. Kniha umění. Přeložil Andrea POLÁČKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2018, 352 s. Universum. ISBN 978-80-242-5936-9.
10. ČERNÁ, Marie. Dějiny výtvarného umění. 7., rozšířené a upravené vydání. Ilustroval Pavla GRÜNEROVÁ. Praha: Idea servis, 2019, 232 s. ISBN 978-80-85970-93-7.
11. DEMPSEY, Amy. Umělecké styly, školy a hnutí: encyklopedický průvodce moderním uměním. 2. vyd. Praha: Slovart, 2005, 304 s. ISBN 80-7209-731-8.
12. Divus | Jak nevystavit polévku / (Grygarovy akustické kresby) . [online]. Dostupné z: <http://divus.cc/praha/cs/article/jak-nevystavit-polevku-grygarovy-akusticke-kresby>.
13. dřevoryt - MONOgalerie. MONOgalerie [online]. Dostupné z: <http://monogalerie.cz/51-drevoryt>.
14. Forum. Astrologie. [online]. Dostupné z: <http://www.astrologie.cz/forum/html/f2617d.htm>.
15. Francisco Goya – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Francisco_Goya.
16. František Hudeček - Galerie Art Praha. GALERIE ART PRAHA – partner pro sběratele umění [online]. Copyright © 2018 GALERIE ART PRAHA. All rights reserved. [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.galerie-art-praha.cz/autori/frantisek-hudecek>
17. FRONTISI, Claude. Obrazové dějiny umění. v Praze: Knižní klub, 2005, 515 s. ISBN 80-242-1457-1.

18. Futurismus. Slovníček pojmů [online]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/futurismus/#axzz5rNLvBNsN>.
19. HODGE, Nicola a Libby ANSON. Umění od a do Z: největší světoví umělci a jejich díla. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 399 s. ISBN 80-00-01649-4.
20. HODGE, Susie. Stručný příběh umění: kapesní průvodce klíčovými směry, díly, tématy a technikami. Přeložil Jan PODZIMEK. Praha: Grada, 2018, 224 s. ISBN 978-80-271-0685-1.
21. Hudba napříč obrazem - AlterEcho. Home - AlterEcho [online]. Copyright © 2020 Muzikus [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: <https://alterecho.muzikus.cz/altersfera/clanky/hudba-napric-obrazem.html>.
22. Informační systém [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/c39hr/diplomova_prace.txt.
23. JITKA A KVĚTA VÁLOVY / OBRAZY 1958 - 1993 - ArtMap. ArtMap [online]. Dostupné z: <https://www.artmap.cz/jitka-a-kveta-valovy-obrazy-1958-1993-0/>.
24. Joan Miró: Autoportrét, 1937 až 1938 a 1960 - Aktuálně.cz. Magazín - Aktuálně.cz [online]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/joan-miro-autoportret-1937-az-1938-a-1960/r~125e7c14223311e9813eac1f6b220ee8/r~71bb3a96223111e9b869ac1f6b220ee8/>
25. Joseph Beuys | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=156.
26. Kariéra s paletou: umělec, umění a umělectví v 19. století. Editor Eva BENDOVIÁ, editor Pavla MACHALÍKOVÁ. Brno: B&P Publishing, [2019], 163 s. ISBN 978-80-7485-182-7.
27. Kde začíná umění? – 21století.cz. 21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT[online]. Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://21století.cz/2004/05/21/kde-zacina-umeni/>.
28. Kde začíná umění? – 21století.cz. 21století.cz – VĚDA KTERÁ VÁS BUDE BAVIT [online]. Copyright © 21století.cz. All Rights Reserved. [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: <https://21století.cz/2004/05/21/kde-zacina-umeni/>.
29. KLIMEŠ, Lumír. Slovník cizích slov. 7. vyd., V SPN vyd. 2., rozš. a dopl. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5.
30. KRAAYVANGER, Allan. Kreslíme postavu. Praha: Svojtka & Co., 2005, 160 s. ISBN 80-7352-099-0.
31. Kubistu Kubištu zabila krátce po válce španělská chřipka. Idnes.cz com [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/pred-100-lety/kubista-kubismus-malir-vaalka.A181123_143142_pred-100-lety_vov.
32. KULKA, Jiří. Psychologie umění. Jiří Kulka. Vyd. 2., přeprac. a dopl., v Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008. 435 s, il. (Psyché) ISBN 9788024723297.
33. lept - MONOgalerie. MONOgalerie [online]. Dostupné z: <http://monogalerie.cz/72-lept>.
34. Litografie – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Litografie>
35. Milan Grygar - dvě Kresby dřívky, 2016 • Museum Kampa. Museum Kampa – moderní umění v centru Prahy [online]. Copyright © Museum Kampa [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <http://www.museumkampa.cz/milan-grygar-kresba-drivky-2016/>.
36. NAVRÁTIL, Aleš. Obraz a architektura: zamyšlení nad proměnami vzájemného vztahu. Brno: Vysoké učení technické v Brně - Nakladatelství VUTIUM ve spolupráci s B&P Publishing, 2018, 151 s. ISBN 978-80-7485-160-5.

37. Objemy a obsahy — Matematika.cz. Matematika pro střední a základní školy — Matematika.cz [online]. Copyright © 2006 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://matematika.cz/objemy-obsahy>.
38. Op Art | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=86.
39. Op Art | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 27.03.2020]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=86.
40. PARRAMÓN, José María. Velká kniha o kresbě: historie, malířský ateliér, materiály a postupy, náměty, teorie a praxe olejomalby. Praha: Svojtka a Vašut, 1996, 191 s., front. ISBN 80-7180-093-7.
41. Performance – Arts Lexikon. [online]. Copyright © [cit. 20.06.2019]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Performance>.
42. Perspektiva pro výtvarníky: se 2 úběžníky. Výuka Kresby | Kurz kreslení Praha | Výuka kresby.com [online]. Dostupné z: <https://www.vyukakresby.com/post/2016/04/19/perspektiva-se-2-%C3%BAb%C4%9B%C5%BEen%C3%ADky>.
43. Pracovitý génius Albrecht Dürer předběhl svou dobu – Novinky.cz . Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/271822-pracovity-genius-albrecht-durer-predbehl-svou-dobu.html>.
44. Pracovitý génius Albrecht Durer předběhl svou dobu. Novinky.cz [online]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/271822-pracovity-genius-albrecht-durer-predbehl-svou-dobu.html>.
45. Příspěvatelé Wikipedie, Leonardo da Vinci [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2020, Datum poslední revize 3. 03. 2020, 19:16 UTC, [citováno 27. 03. 2020] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Leonardo_da_Vinci&oldid=18221632
46. Příspěvatelé Wikipedie, Slovanská epopej [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2019, Datum poslední revize 12. 10. 2019, 16:25 UTC, [citováno 27. 03. 2020] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Slovansk%C3%A1_epopej&oldid=17722322>).
47. Rembrandt – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rembrandt>.
48. Rudka. Babylonie.cz. Babylonie.cz. Naučíme vás řemeslo, umění pak bude na vás [online]. Copyright © Babylonie.cz [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: <https://www.babylonie.cz/rudka>.
49. STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, H. 2014. Výtvarný projev dítěte předškolního věku v jednadvacátém století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3818-4.
50. ŠTĚPÁNEK, Pavel. Španělské umění od Altamiry po Picassa. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, 262 s. ISBN 978-80-246-3980-2.
51. U dějin výtvarných technik – Pastel. Artnews.cz [online]. Dostupné z: <http://artnews.cz/view.php?cislocclanku=2006030201>.
52. VÁVRA, Jiří. Od impresionismu k postmoderně: dějiny vizuálního umění. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001, 127 s. ISBN 80-7182-120-9.
53. Vázová malba — PSK. PSK [online]. Copyright © 2004 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/vazova-malba>.

54. Vincent Van Gogh - životopis | OSOBNOSTI.cz. Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby [online]. Copyright © 1996 [cit. 19.06.2019]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/vincent-van-gogh.php>.
55. Vojtěch Preissig - Lucie Vlčková | KOSMAS.cz - vaše internetové knihkupectví.KOSMAS.cz - vaše internetové knihkupectví [online]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/knihy/179934/vojtech-preissig/>.
56. Výuka Kresby | Kurz kreslení Praha | Výuka kresby.com [online]. Dostupné z: <https://www.vyukakresby.com/blog/category/Z%C3%A1klady%20perspektivy>.

Použité obrázky

str. 5

Pedro Ribeiro Simões

Mire G 42 (Kowloon) (1942) - Jean Dubuffet (1901 - 1985) | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/pedrosimoes7/23269420520>.

str. 6

Phillip Capper

File:Dubuffet.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dubuffet.jpg>.

Museum Jorn

File:Museum Jorn.jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:Museum_Jorn.jpg.

Paolo Monti

[online]. Dostupné

z: [https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=dubuffet&title=Special%3ASearch&go=Go&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Jean_Dubuffet,_1960_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=dubuffet&title=Special%3ASearch&go=Go&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Jean_Dubuffet,_1960_(cropped).jpg)

Mr Doodle From England Creates Doodles On Almost Everything. AwesomeByte - Let's Create The Awesomeness [online].

Dostupné z: <https://awesomebyte.com/sam-cox-mr-doodle-from-england/>.

str. 7

Titulni.StranaVboj.1940.cislo50.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Titulni.StranaVboj.1940.cislo50.jpg>

Vojtech.Preissig.Autoportret.1922.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: <https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vojtech.Preissig.Autoportret.1922.jpg>.

Vojtech.Preissig.Odbojovy.Letak.28.10.1939.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vojtech.Preissig.Odbojovy.Letak.28.10.1939.jpg>.

Vojtěch Preissig (1873-1944), Prolínání barevných polí (Obraz č. 24), 1936-1937, AJG Hluboká nad Vltavou.jpg – Wikipedie.

[online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vojt%C4%9Bch_Preissig_\(1873-1944\),_Prol%C3%ADn%C3%A1n%C3%AD_barevn%C3%BDch_pol%C3%AD_\(Obraz_%C4%8D._24\),_1936-1937,_AJG_Hlubok%C3%A1_nad_Vltavou.jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vojt%C4%9Bch_Preissig_(1873-1944),_Prol%C3%ADn%C3%A1n%C3%AD_barevn%C3%BDch_pol%C3%AD_(Obraz_%C4%8D._24),_1936-1937,_AJG_Hlubok%C3%A1_nad_Vltavou.jpg).

str. 8

NG Praha

Seated Woman [online]. Dostupné z: http://sbirky.ngprague.cz/en/dielo/CZE:NG.K_30410.

str. 9

Art Renewal Center Museum

Alfons Mucha - 1898 - Dance.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alfons_Mucha_-_1898_-_Dance.jpg.

masterpieceart.net

Alphonse Mucha - Donna Orchini.png – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Alphonse_Mucha_-_Donna_Orchini.png.

str. 10

Web Gallery of Art

Leonardo da Vinci - Study of hands - WGA12812.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonardo_da_Vinci_-_Study_of_hands_-_WGA12812.jpg.

Web Gallery of Art
Cloudflare [online]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/illustrations/leonardo-da-vinci-vitruvian-man-1125056/>.

str. 11

Dokumenty | abart. Osoby | abart [online]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/document/160086/>.

Sanjeev Beekeeper

The Art of Ratatouille | Book Photographed by Beekeeper for ... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/mypandorasbox/9105454405/in/photostream/>.

str. 12

Bohumil kubista Obeseny.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bohumil_kubista_Obeseny.jpg.

PetPřík

Bohumil Kubišta Kavárna (1910).JPG – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bohumil_Kubi%C5%A1ta_Kav%C3%A1rna_\(1910\).JPG](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bohumil_Kubi%C5%A1ta_Kav%C3%A1rna_(1910).JPG).

Bohumil Kubišta - Smoker (Self-Portrait).JPG – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bohumil_Kubi%C5%A1ta_-_Smoker_\(Self-Portrait\).JPG](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bohumil_Kubi%C5%A1ta_-_Smoker_(Self-Portrait).JPG).

Kubista, Bohumil - Krajina s vresovistem (ca 1907).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kubista,_Bohumil_-_Krajina_s_vresovistem_\(ca_1907\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kubista,_Bohumil_-_Krajina_s_vresovistem_(ca_1907).jpg).

Thorvaldsens Museum. Thorvaldsens Museum [online]. Dostupné z: <http://www.thorvaldsensmuseum.dk/samlingerne/vaerk/D32>.

str. 16

Lascaux-IV 27.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Copyright © Traumrune [cit. 04.04.2020]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lascaux-IV_27.jpg.

str. 17

Giotto di Bondone - Legend of St Francis - 5. Renunciation of Wordly Goods - WGA09123.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto_di_Bondone_-_Legend_of_St_Francis_-_5._Renunciation_of_Wordly_Goods_-_WGA09123.jpg.

Alberti's De pictura | Euclid in the Italian Renaissance. Euclid in the Italian Renaissance | Pratt SILS– Florentine Art & Culture, Summer 2015 [online]. Dostupné z: <https://euclidinflorence.wordpress.com/exhibition-catalog/albertis-de-pittura/>.

str. 18

Uccello, Paolo - Perspective Study of a chalice.JPG - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Uccello,_Paolo_-_Perspective_Study_of_a_chalice.JPG.

The Annunciation, with Saint Emidius - Carlo Crivelli - National Gallery.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:The_Annunciation,_with_Saint_Emidius_-_Carlo_Crivelli_-_National_Gallery.jpg.

Francesco di Giorgio Martini (attributed) - Architectural Veduta - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Francesco_di_Giorgio_Martini_\(attributed\)_-_Architectural_Veduta_-_Google_Art_Project.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Francesco_di_Giorgio_Martini_(attributed)_-_Architectural_Veduta_-_Google_Art_Project.jpg).

str. 19

Leonardo da Vinci Virgin of the Rocks (National Gallery London).jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/File:Leonardo_da_Vinci_Virgin_of_the_Rocks_\(National_Gallery_London\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Leonardo_da_Vinci_Virgin_of_the_Rocks_(National_Gallery_London).jpg).

Factory in Horta de Ebbo (Picasso) | uhuru1701 | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/uhuru1701/2249290310>.

str. 20

Boccioni Noise.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Boccioni_Noise.jpg.

Meindert Hobbema 001.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Meindert_Hobbema_001.jpg.

str. 21

William Hogarth - Absurd perspectives.png - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Hogarth_-_Absurd_perspectives.png.

str. 22

William Hogarth - Absurd perspectives.png - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Hogarth_-_Absurd_perspectives.png.

str. 23

Perspective drawing for Church of Santo Spirito in Florence, c.1428 - Filippo Brunelleschi - WikiArt.org. WikiArt.org - Visual Art Encyclopedia [online]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/filippo-brunelleschi/perspective-drawing-for-church-of-santo-spirito-in-florence>.

str. 24

Piedro Ribeiro Simoes

Miradouro (1958) - Maurits Cornelis Escher (1898 - 1972) | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/pedrosimoes7/38846323184>.

Piedro Ribeiro Simoes

Tower of Babel (1928) - Maurits Cornelis Escher (1898-1972... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/pedrosimoes7/38964473085>.

Marten van Valckenborch the Elder - The Tower of Babel - Google Art Project.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Marten_van_Valckenborch_the_Elder_-_The_Tower_of_Babel_-_Google_Art_Project.jpg.

Pieter Bruegel the Elder - The Tower of Babel (Vienna) - Google Art Project - edited.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieter_Bruegel_the_Elder_-_The_Tower_of_Babel_\(Vienna\)_-_Google_Art_Project_-_edited.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pieter_Bruegel_the_Elder_-_The_Tower_of_Babel_(Vienna)_-_Google_Art_Project_-_edited.jpg).

Hans Bol - The Tower of Babel.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hans_Bol_-_The_Tower_of_Babel.jpg.

Turrus Babel by Athanasius Kircher.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Turrus_Babel_by_Athanasius_Kircher.jpg.

str. 27

Leonardo da Vinci- Vitruvian Man.JPG - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonardo_da_Vinci-_Vitruvian_Man.JPG.

Mona Lisa. Pixabay [online]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/illustrations/mona-lisa-malba-leonardo-da-vinci-1846585/>.

The Last Supper Leonardo Da Vinci High Resolution size 32x16.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:The_Last_Supper_Leonardo_Da_Vinci_High_Resolution_size_32x16.jpg.

Vinci, Leonardo Da - Christ Figure - c. 1490 - 1495.jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Vinci,_Leonardo_Da_-_Christ_Figure_-_c._1490_-_1495.jpg.

str. 28

Ljubow Popowa - Lineare Komposition.jpeg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ljubow_Popowa_-_Lineare_Komposition.jpeg.

Stone Breaker, Le Raincy -Seurat.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stone_Breaker,_Le_Raincy_-Seurat.jpg.

str. 29

Hudeček, František – bez názvu (barevná kompozice) – 1. Podzemní antikvariát. 1. Podzemní antikvariát [online]. Copyright © 1. Podzemní antikvariát, design [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://www.podzemni-antikvariati.cz/detail/hudecek-frantisek-bez-nazvu-barevna-kompozice>

str. 32

Albrecht Dürer The Last Judgment circa 1510.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht_D%C3%BCrer_The_Last_Judgment_circa_1510.jpg.

Dürer-Hieronymus-im-Gehäus.jpg – Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:D%C3%BCrer-Hieronymus-im-Geh%C3%A4us.jpg>

Jiří Kornatovský, Augustin (I když spí, její srdce bdí), uhel na kartonu (2000-2003).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ji%C5%99%C3%AD_Kornatovsk%C3%BD,_Augustin_\(I_kdy%C5%BE_sp%C3%AD,_jej%C3%AD_srdce_bd%C3%AD\),_uhel_na_kartonu_\(2000-2003\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ji%C5%99%C3%AD_Kornatovsk%C3%BD,_Augustin_(I_kdy%C5%BE_sp%C3%AD,_jej%C3%AD_srdce_bd%C3%AD),_uhel_na_kartonu_(2000-2003).jpg).

Richard Mortel

Picasso, The Painter and His Model, 1971, Museum Berggruen... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: https://www.flickr.com/photos/prof_richard/39493431894.

str. 33

USS Bainbridge (1842).jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné z: [https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:USS_Bainbridge_\(1842\).jpg](https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:USS_Bainbridge_(1842).jpg).

Pavel Sivko

Pavel Sivko, Odložená reklama, kolorovaná kresba.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Pavel_Sivko,_Odlo%C5%BEen%C3%A1_reklama,_kolorovan%C3%A1_kresba.jpg.

str. 36

Paul Klee ~ mehr Vogel ~ 1939.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_Klee_~_mehr_Vogel_~_1939.jpg.

Paul Klee - Forest Witches - Google Art Project.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Paul_Klee_-_Forest_Witches_-_Google_Art_Project.jpg.

Red Balloon, 1922 - Paul Klee - WikiArt.org. WikiArt.org - Visual Art Encyclopedia [online]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/paul-klee/red-balloon-1922>.

Paul Klee - Gespenst eines Ginies

Free Images : artwork, painting, publicdomain, surrealism, expressionism, bauhaus, paulklee, cubism, sketch, drawing, illustration, poster, shape, modern art, ancient history 2549x4001 - - 103287 – Free stock photos – PxHere. Free Images & Free stock photos – PxHere [online]. Dostupné z: <https://pxhere.com/en/photo/103287>

str. 37

John Singer Sargent | George Meredith | American | John singer sargent, Portait drawing , Singer sargent. *Pinterest* – Česká republika [online]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/27725353944152794/>

Naděžda Plíšková, Dvojice, kresba uhlem, 47x35 cm, 1963.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nad%C4%9B%C5%BEda_Pl%C3%AD%C5%A1kov%C3%A1,_Dvojice,_kresba_uhlem,_47x35_cm,_1963.jpg.

str. 38

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/Franti%C5%A1ek_Tkadl%C3%ADk_%28Kadlik%29%2C_Studie_k_o_brazu_Madona_s_p%C5%99eslic%C3%AD_%281821%29%2C_tu%C5%BEka%2C_%C4%8Dern%C3%A1_a_b%C3%AD%C3%A1_k%C5%99%C3%ADda%2C_rudka%2C_%C5%A1edomodr%C3%A1_podmalba%2C_pap%C3%ADr_337_x_282_mm.jpg.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Edgar_Degas_-_Deux_danseuses_jaunes_et_roses_-_Google_Art_Project.jpg.

str. 39

Study for the painting. National Gallery Prague [online]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/Edgar_Degas_Dancer_Adjusting_Her_Shoe%2C_1885._Pastel%2C_Dixon_Gallery.jpg.

Ballet Rehearsal by Edgar Degas, pastel, Pushkin Museum.JPG - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%27Ballet_Rehearsal%27_by_Edgar_Degas,_pastel,_Pushkin_Museum.JPG.

Hackelova brána.JPG – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hackelova_br%C3%A1na.JPG.

Vincent van Gogh. Café Terrace at Night. 1888. Reed pen and ink over pencil on laid paper, (65.4 x 47.1 cm). Dallas Museum of Art.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Vincent_van_Gogh._Caf%C3%A9_Terrace_at_Night._1888._Reed_pen_and_ink_over_pencil_on_laid_paper%2C_%2865.4_x_47.1_cm%29._Dallas_Museum_of_Art.jpg.

str. 40

Milan Grygar.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Milan_Grygar.jpg.

FOTO Akustické kresby Milana Grygara – Aktuálně.cz. *Magazín - Aktuálně.cz* [online]. Copyright © [cit. 20.11.2021]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/foto-akusticke-kresby-milana-grygara/r~bc3cd790940b11e486b9002590604f2e/>

Milan Grygar Svetlo zvuk pohyb 1 (2).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Milan_Grygar_Svetlo_zvuk_pohyb_1_\(2\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Milan_Grygar_Svetlo_zvuk_pohyb_1_(2).jpg).

str. 41

Portrait of the Duke of Wellington by George Hayter 1820.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portrait_of_the_Duke_of_Wellington_by_George_Hayter_1820.jpg.
Miroslav Mirvald Osoby | abart. [online]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/person/2279/works>

str. 42

blow painting+mac | Gabriele Coletti | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/thenothingcorporation/2996588946/in/photostream/>.
Andres Amador [online]. Dostupné z https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/Ocean_Beach_Sand_Painting_%28116845671%29.jpeg

str. 43

Jak nakreslit hudbu? www.lidice.cz [online]. Dostupné z: http://www.lidice.cz/kultura_sport/udalosti/20071214%20Jak%20nakreslit%20hudbu.htm

Jindřich Nosek

Jitka Válková v roce 2011.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jitka_V%C3%A1lov%C3%A1_v_roce_2011.jpg.

str. 44

Filipino Nurse Combines Her Profession and Her Passion for Art by Painting with Syringes. Oddity Central - Weird Places, Odd Events, Bizarre News, Strange People and A Lot More [online]. Dostupné z: <https://www.odditycentral.com/art/filipino-nurse-combines-her-profession-and-her-passion-for-art-by-painting-with-syringes.html>

str. 45

Marek Škubal
MgA. Marek Škubal | Akademie Světla nad Sázavou. Homepage | Akademie Světla nad Sázavou [online]. Copyright © [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: <https://www.akademie-svetla.cz/odborne-cv/911-mga-marek-skubal>.

Rudolf Němec

Rudolf Němec, Bez názvu (1990), kresba stříkaná auto-spreji, papír.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rudolf_N%C4%9Bmec,_Bez_n%C3%A1zvu_\(1990\),_kresba_st%C5%99%C3%ADka_n%C3%A1_auto-spreji,_pap%C3%ADr.jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rudolf_N%C4%9Bmec,_Bez_n%C3%A1zvu_(1990),_kresba_st%C5%99%C3%ADka_n%C3%A1_auto-spreji,_pap%C3%ADr.jpg).

str. 46

Krištof Kintera - Systémy bez ducha, 2016, Galerie Kaple Valašské Meziříčí.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kri%C5%A1tof_Kintera_-_Syst%C3%A9my_bez_ducha,_2016,_Galerie_Kaple_Vala%C5%A1sk%C3%A9_Mezi%C5%99%C3%AD%C4%8D%C3%AD.jpg.
Jiri Matejicek
Praha Motol plastika Kintera.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Praha_Motol_plastika_Kintera.jpg.

Krištof Kintera - Wikiwand. Wikiwand [online]. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/cs/Kri%C5%A1tof_Kintera.

str. 49

Still Life Drawing (Detail) by James Cospito, Brooklyn Art... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/seeminglee/3967289029>.

The Artist's Possessions, F.W. Lock, Montreal, 1848.jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné

z: https://en.m.wikipedia.org/wiki/File:The_Artist%27s_Possessions,_F.W._Lock,_Montreal,_1848.jpg.

str. 50

Leonardo da Vinci, Garment study for a seated figure.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné

z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonardo_da_vinci,_Garment_study_for_a_seated_figure.jpg.

Leonardo study of drapery.JPG – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Leonardo_study_of_drapery.JPG.

Albrecht Dürer - Study of a Drapery - WGA07066.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné

z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albrecht_D%C3%BCrer_-_Study_of_a_Drapery_-_WGA07066.jpg.

Str. 51

Vincent van Gogh - Landscape with the Wall of a Farm. PubHist - Over 40.000 works of art online [online]. Dostupné

z: <https://www.pubhist.com/w36746>.

str. 52

Vincent van Gogh - Landscape with Pollard Willows. PubHist - Over 40.000 works of art online [online]. Dostupné

z: <https://www.pubhist.com/w37264>.

str. 53

Self-Portrait at the Age of 13 - Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Self-Portrait_at_the_Age_of_13.

Portrait_at_the_Age_of_13.

Giuseppe Arcimboldo - Self-Portrait on Paper - WGA00928.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Giuseppe_Arcimboldo_-_Self-Portrait_on_Paper_-_WGA00928.jpg.

Legros - autoportrait 1898.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné

z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Legros_-_autoportrait_1898.jpg.

Giuseppe Arcimboldo - Rudolf II of Habsburg as Vertumnus - Google Art Project.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Giuseppe_Arcimboldo_-_Rudolf_II_of_Habsburg_as_Vertumnus_-_Google_Art_Project.jpg.

_Google_Art_Project.jpg.

str. 54

Egon Schiele - Self-Portrait with Physalis - Google Art Project.jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné

z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Egon_Schiele_-_Self-Portrait_with_Physalis_-_Google_Art_Project.jpg.

Egon Schiele - Schiele with Nude Model before the Mirror, 1910 - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons. [online].

Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele_-_Schiele_with_Nude_Model_before_the_Mirror,_1910_-_Google_Art_Project.jpg.

_Schiele_with_Nude_Model_before_the_Mirror,_1910_-_Google_Art_Project.jpg.

Egon Schiele - Seated Woman with Legs Drawn Up (Adele Herms) - Google Art Project.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Egon_Schiele_-_Seated_Woman_with_Legs_Drawn_Up_\(Adele_Herms\)_-_Google_Art_Project.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Egon_Schiele_-_Seated_Woman_with_Legs_Drawn_Up_(Adele_Herms)_-_Google_Art_Project.jpg).

_Google_Art_Project.jpg.

Egon Schiele 047.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Egon_Schiele_047.jpg.

Egon Schiele - Mann und Frau, Umarmung (1917).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné

z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele_-_Mann_und_Frau,_Umarmung_\(1917\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Egon_Schiele_-_Mann_und_Frau,_Umarmung_(1917).jpg).

str. 55

An Attack - the Capture of Delville Wood, 1916 Art.IWMART1887-cropped.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné

z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:An_Attack_-_the_Capture_of_Delville_Wood,_1916_Art.IWMART1887-cropped.jpg.

cropped.jpg.

ESEL1599.jpg | Albertina: Maria Lassnig - Zwiegespräche (5.5... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné

z: <https://www.flickr.com/photos/eselat/34403799036/>.

str. 56

Monument to the Stag Beuys Tate Modern AR00602.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Copyright © Marie [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monument_to_the_Stag_Beuys_Tate_Modern_AR00602.jpg.

Berlin museum fur gegenwart Beuys.JPG – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Berlin_museum_fur_gegenwart_Beuys.JPG.

Joseph-beuys-perugia.jpg - Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://it.wikipedia.org/wiki/File:Joseph-beuys-perugia.jpg>.

Joseph Beuys, Girl with Apple, 1954, Pencil and watercolour on paper, 29.5 x 21cm, Courtesy Thaddaeus Ropac, Paris, © DACS 2014. [online]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/drinkdrawrotterdam/photos/a.1607025376206863/2444783199097739/?type=3&theater>.

Zeichnungen zu Codices Madrid von Leonardo da Vinci - Joseph Beuys | The Broad. The Broad [online]. Copyright © Artists Rights Society [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: <https://www.thebroad.org/art/joseph-beuys/zeichnungen-zu-codices-madrid-von-leonardo-da-vinci-19>. © Artists Rights Society (ARS), New York/VG Bild-Kunst, Bonn.

str. 59

Lions painting, Chauvet Cave (museum replica).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Lions_painting,_Chauvet_Cave_\(museum_replica\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Lions_painting,_Chauvet_Cave_(museum_replica).jpg).

Lascaux | Cave painting of a dun horse (equine) at Lascaux. ... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/copiancestral/7977735786>.

str. 60

Amphora in black figure, Quadriga, peoples, goose, AM Agrigento, 121005.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amphora_in_black_figure,_Quadriga,_peoples,_goose,_AM_Agrigento,_121005.jpg.

Papyrus Plants in Pond | Photo taken on a trip to the Metrop... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/islespunkfan/5283600969>.

Amphora protogeometric BM A1123.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Amphora_protogeometric_BM_A1123.jpg.

str. 61

Maler der Grabkammer des Nacht 001.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maler_der_Grabkammer_des_Nacht_001.jpg.

str. 62

Thomas Becket Murder.JPG - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thomas_Becket_Murder.JPG.

14th-century painters - Illuminated Chronicle - WGA15946.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:14th-century_painters_-_Illuminated_Chronicle_-_WGA15946.jpg.

str. 63

Joshua Reynolds, Sketch of Seated Nymph.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joshua_Reynolds,_Sketch_of_Seated_Nymph.jpg.

Drawing, Study for a Fresco- Allegory in Honor of Ranuccio Farnese, before 1553 (CH 18109373-2).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Drawing,_Study_for_a_Fresco-_Allegory_in_Honor_of_Ranuccio_Farnese,_before_1553_\(CH_18109373-2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Drawing,_Study_for_a_Fresco-_Allegory_in_Honor_of_Ranuccio_Farnese,_before_1553_(CH_18109373-2).jpg).

str. 64

Triptych of the crucified Martyr (infra-red reflectography).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Triptych_of_the_crucified_Martyr_\(infra-red_reflectography\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Triptych_of_the_crucified_Martyr_(infra-red_reflectography).jpg).

Triptych of the crucified Martyr (infra-red reflectography).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Triptych_of_the_crucified_Martyr_\(infra-red_reflectography\).jpg#/media/File:BoschTheCrucifixionOfStJulia.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Triptych_of_the_crucified_Martyr_(infra-red_reflectography).jpg#/media/File:BoschTheCrucifixionOfStJulia.jpg).

str. 65

Michelangelo Buonarroti - Study for the Libyan Sibyl - WGA15540.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Michelangelo_Buonarroti_-_Study_for_the_Libyan_Sibyl_-_WGA15540.jpg.

'David' by Michelangelo Fir JBU005.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:%27David%27_by_Michelangelo_Fir_JBU005.jpg.

Last Judgement (Michelangelo).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Last_Judgement_\(Michelangelo\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Last_Judgement_(Michelangelo).jpg).

Michelangelo's Pietà, St Peter's Basilica (1498–99).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Michelangelo%27s_Piet%C3%A0,_St_Peter%27s_Basilica_\(1498%E2%80%9399\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Michelangelo%27s_Piet%C3%A0,_St_Peter%27s_Basilica_(1498%E2%80%9399).jpg).

str. 66

Durer drawing.png - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Durer_drawing.png.

Anne Boleyn by Hans Holbein the Younger.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anne_Boleyn_by_Hans_Holbein_the_Younger.jpg.

str. 67

Peter Paul Rubens 162.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_162.jpg.

Rubens, Peter Paul - The Three Graces.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rubens,_Peter_Paul_-_The_Three_Graces.jpg.

str. 68

Rembrandt, De kleine leeuwenjacht – met één leeuw, 1627–1631, Rijksmuseum Amsterdam.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rembrandt,_De_kleine_leeuwenjacht_%E2%80%93_met_%C3%A9%C3%A9n_leeuw,_1627%E2%80%931631,_Rijksmuseum_Amsterdam.jpg.

str. 69

Rembrandt autograph.png – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rembrandt_autograph.png.

rembrandt van rijn, umělci, malíř, olejomalba, anatomie lekce dr nicolaes tulp, plátno, umění, CC0, veřejná doména, bez autorských práv | Piqsels. Piqsels - Millions of stunning royalty free photos [online]. Dostupné z: <https://www.piqsels.com/cs/public-domain-photo-sodnl>.

Night Watch - Rembrandt | I used to think this painting was ... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/imarsman/1806344147>.

Rembrandt van Rijn - Familieportret (Herzog Anton Ulrich-Museum).jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rembrandt_van_Rijn_-_Familieportret_\(Herzog_Anton_Ulrich-Museum\).jpg](https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Rembrandt_van_Rijn_-_Familieportret_(Herzog_Anton_Ulrich-Museum).jpg).
Jean Antoine Watteau - Study of a Standing Dancer with an Outstretched Arm - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean_Antoine_Watteau_-_Study_of_a_Standing_Dancer_with_an_Outstretched_Arm_-_Google_Art_Project.jpg.

str. 70

Ingres Study for a Portrait of the Princesse de Broglie (a).jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ingres_Study_for_a_Portrait_of_the_Princesse_de_Broglie_\(a\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ingres_Study_for_a_Portrait_of_the_Princesse_de_Broglie_(a).jpg).

Francisco José de Goya y Lucientes (Francisco de Goya) (Spanish - Se muer(en) (They are dying) - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Francisco_Jos%C3%A9_de_Goya_y_Lucientes_\(Francisco_de_Goya\)_\(_Spanish_-_Se_muer\(en\)_\(_They_are_dying\)_-_Google_Art_Project.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Francisco_Jos%C3%A9_de_Goya_y_Lucientes_(Francisco_de_Goya)_(_Spanish_-_Se_muer(en)_(_They_are_dying)_-_Google_Art_Project.jpg).

str. 71

La familia de Carlos IV, Francisco de Goya.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:La_familia_de_Carlos_IV,_Francisco_de_Goya.jpg.

El Tres de Mayo, by Francisco de Goya, from Prado in Google Earth.jpg – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:El_Tres_de_Mayo,_by_Francisco_de_Goya,_from_Prado_in_Google_Earth.jpg.

Saturn, Goya (1821-1823) | Mark Sample | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/samplerreality/84975036>.

Edgar Degas - Dancer Adjusting Her Slipper - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons. [online]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Edgar_Degas_-_Dancer_Adjusting_Her_Slipper_-_Google_Art_Project.jpg.

str. 72

Henri Matisse Still Life with Apples (Sketch) | This is a ne... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/kebpix/11444375533/>.

Pablo Picasso | Portrait of Sylvette David, 1954. Charcoal d... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/rocor/26652326124>.

Number 7, 1951 by Jackson Pollock | Number 7, 1951, 1951, en... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/3143931169>.

str. 73

Robert Rauschenberg | Erased de Kooning Drawing, 1953. Trace... | Flickr. Find your inspiration. | Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/rocor/29087674172>.

Archiv autorky:

str. 12 M. Houra

str. 13, 14, 15 práce žáků a studentů

str. 25 práce žáků a studentů

str. 30, 31 práce žáků a studentů

str. 47, 48 práce žáků a studentů

str. 57, 58 práce žáků a studentů

ZDROJE POUŽITÝCH CITACÍ

i	Informační systém [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/VV8BP_ZTVV/um/Symbol_v_detskem_vytvarnem_projevu.txt
ii	Multimedia Grafika Design [online]. Dostupné z: http://multimedia.umelecka.cz/art2016/K_Linda/clanky.html
iii	Zentangle a zendaly Creativity Academy. [online]. Dostupné z: https://www.creativityacademy.eu/cz/workshopy/workshopy-malovani/zentangle-a-zendaly
iv	Vojtěch Preissig. Arbor Vitae [online]. Copyright © 2020 ARBOR VITAE SOCIETAS s.r.o. [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: http://www.arborvitae.cz/knihy/klasika/vojtech-preissig
v	Alfons Mucha - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/tema/clanek/alfons-mucha-40096117
vi	Kubistu Kubištu zabila krátce po válce španělský chřipka. Idnes.cz [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/pred-100-lety/kubista-kubismus-malir-valka.A181123_143142_pred-100-lety_vov
vi	Je možné, že malba z 15. století vyobrazuje Pannu Marii a UFO? Moře zpráv. Moře zpráv a zajímavosti z celého světa Moře zpráv [online]. Copyright © 2020, created by [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://morezprav.cz/konspirace/je-mozne-ze-malba-z-15-stoleti-vyobrazuje-pannu-marii-a-ufo
viii	DML-CZ - Czech Digital Mathematics Library [online]. Copyright © [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://dml.cz/bitstream/handle/10338.dmlcz/139060/PokrokyMFA_40-1995-3_4.pdf
ix	Vitruviánský muž – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vitruvi%C3%A1nsk%C3%BD_mu%C5%BE
x	Leonardo da Vinci - Da Vinci Academia. DaVinci [online]. Copyright © 2017 Tyto stránky spravuje a za jejich obsah je zodpovědná společnost SWISS PHARMACEUTICAL INVESTMENT [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: http://davinciacademia.cz/zajimavosti/leonardo-da-vinci/
xi	Paul Klee — Česká televize. Česká televize [online]. Copyright © [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10096340287-paul-klee/20738253936/
xii	Edgar Degas – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Edgar_Degas
xiii	Milan Grygar - dvě Kresby dřívky, 2016 • Museum Kampa. Museum Kampa – moderní umění v centru Prahy [online]. Copyright © Museum Kampa [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: http://www.museumkampa.cz/milan-grygar-kresba-drivky-2016/
xiv	TZ: Krištof Kintera - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://artalk.cz/2017/08/10/tz-kristof-kintera-8/
xv	Albrecht Dürer – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Albrecht_D%C3%BCrer
xvi	Vincent van Gogh – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vincent_van_Gogh
xvii	Egon Schiele – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Egon_Schiele
xviii	Joseph Beuys ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=156
xix	Iva Nakládalová: Papír v historii lidstva a stopy dávno zaniklých pošumavských papíren. :: Na Kralické tvrzi. Na Kralické tvrzi [online]. Copyright © 2014 Všechna práva vyhrazena. [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: https://na-kralicke-tvrzi.webnode.cz/news/iva-nakladalova-papir-v-historii-lidstva-a-stopy-davno-zaniklych-posumavskych-papiren/
xx	Michelangelo Buonarroti - architecture7design. [online]. Dostupné z: https://sites.google.com/site/architecture7design/architekti/michelangelo-buonarroti
xxi	Rembrandt – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rembrandt

Název	Kresba v umění
Autor	Mgr. Zuzana Pechová, Ph.D.
Vydavatel	Technická univerzita v Liberci, Studentská 1402/2, Liberec
Schváleno	Rektorátem TUL dne 19. 5. 2023, čj. RE 24/23
Vyšlo	v květnu 2023
Vydání	1.
ISBN	978-80-7494-655-4
Č. publikace	55-024-23

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou

Edice Lanovka Katedry primárního vzdělávání Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci vydává učební materiály na podporu studia učitelství pro 1. stupeň základní školy a studia učitelství pro mateřské školy.

Studijní materiály jsou vydávány v základní řadě (řada A), zaměřené na minimální požadovaný rozsah informací z hlediska studovaného oboru, a doplňkové řadě (řada B), která poznatky oboru dále rozšiřuje a prohlubuje.

K hladkému uchopení předkládané problematiky studujícími přispívá strukturace materiálů na základní text a čtyři specifické bloky (definice, příklady, sít a otázky) při respektování zásad přehlednosti, praktických příkladů, provázanosti s jinými obory a aktuálnosti poznatků.

Věříme, že stejně jako kabinová lanovka patří k symbolům univerzitního města Liberce a dopravuje už téměř 100 let návštěvníky na vrchol Ještědu, podpoří naše stejnojmenná edice dosažení co nejvyšší úrovně profesních dovedností studentů.

Lanovka